

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри д.е.н., професор
_____ Тетяна ШАБАТУРА
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Економіка»
За спеціальністю 051 «Економіка»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент
_____ Ольга ПЕТРЕНКО

Рецензент:

Виконала здобувачка заочної форми навчання
Ірина ЖЕЧЕВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ Ірина ЖЕЧЕВА

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління

Кафедра Економічної теорії і економіки
підприємства

Рівень вищої освіти другий
(магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
_____ **Тетяна ШАБАТУРА**

«_____» _____ 2023р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Жечевої Ірини Прокопівни

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

**1. Тема роботи: «Сучасний стан та шляхи підвищення економічної
ефективності в ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської
області»**

науковий керівник роботи: _____ к.е.н., доцент **Ольга ПЕТРЕНКО**

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного університету
від «27» лютого 2023 року № 21-з

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи 21 грудня 2023р.

3. Об'єкт дослідження: є фінансові результати та ресурси ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області.

4. Предмет дослідження: є комплекс теоретичних, системних і практичних аспектів економічного аналізу результатів господарювання.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

Теоретико-методологічний розділ: дослідити економічну сутність категорії «економічна ефективність»; розкрити фактори впливу на фінансовий стан господарської діяльності підприємства; дослідити методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства.

Дослідницько-аналітичний розділ: провести оцінку організаційно-економічної характеристики підприємства; аналіз фінансового стану підприємства; дати оцінку економічної ефективності діяльності підприємства.

Проектно-рекомендаційний розділ: розробити стратегічні напрямки розвитку підприємства; вишукати резерви підвищення економічної ефективності підприємства; економічно обґрунтувати стратегію розвитку підприємства.

6.Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

До теоретико-методологічного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До дослідницько-аналітичного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

До проектно-рекомендаційного розділу: схеми, таблиці, діаграми.

7. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: Річна фінансова та оперативна звітність ФГ «КОЛОС-2006» Саратського району Одеської області, результати власних спостережень, наукові публікації з проблеми дослідження, навчальні посібники, підручники, монографії, інтернет джерела.

8. Перелік публікацій за напрямом досліджень: наукові результати було висвітлено в трьох наукових працях загальним обсягом 0,20 друк. арк.

9. Дата видачі завдання: «06» лютого 2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета дослідження	Лютий 2023р.	
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи	Березень 2023р.	
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	Березень 2023р.	
4.	Написання першого (теоретико-методологічного) розділу роботи	Квітень 2023р.	
5.	Вивчення матеріалів базового підприємства	Червень 2023р.	
6.	Написання другого (дослідницько-аналітичного) розділу роботи	Липень – серпень 2023р.	
7.	Написання третього (проектно-рекомендаційного) розділу роботи	Вересень 2023р.	
8.	Написання висновків, списку літератури	Жовтень 2023р.	
9.	Перевірка роботи науковим керівником	Листопад 2023р.	
10.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	Листопад 2023р.	
11.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	Грудень 2023р.	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2023р.	
13.	Перевірка роботи на оригінальність	Грудень 2023р.	
14.	Попередній захист на кафедрі	Грудень 2023р.	
15.	Рецензування кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	
16.	Захист кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	

Здобувачка другого (магістерського)

рівня вищої освіти: _____ Ірина ЖЕЧЕВА

Керівник: _____ Ольга ПЕТРЕНКО

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи на тему:

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Жечевої Ірини Прокопівни

Кваліфікаційна робота містить 88 сторінок, 25 таблиць, 18 рисунків, список використаних джерел з 76 найменувань, 3 додатки.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, системних і практичних аспектів економічного аналізу результатів господарювання.

Суб'єктом дослідження є ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області.

Період дослідження 2020-2022 роки.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження проблем функціонування підприємства, необхідності аналізу результатів його функціонування та визначення шляхів підвищення економічної ефективності ФГ «КОЛОС-2006».

Завданнями роботи є дослідження економічної сутності категорії «економічна ефективність», розкриття факторів впливу на економічну ефективність господарювання, дослідження методичних підходів до аналізу ефективності діяльності підприємства, проведення оцінки організаційно-економічної характеристики підприємства, проведення аналізу фінансового стану підприємства, наведення оцінки економічної ефективності діяльності підприємства, розробка стратегії розвитку підприємства, вишукування резервів підвищення економічної ефективності підприємства, розробка перспективного плану розвитку виробництва продукції рослинництва на підприємстві.

За результатами дослідження було розглянуто перспективні напрямки підвищення економічної ефективності господарської діяльності в ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області та інших фермерських господарств.

Рік виконання дипломної роботи 2023 р. **Рік захисту роботи** 2023р.

Ключові слова: економічна ефективність,

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність категорії «економічна ефективність»	8
1.2. Фактори впливу на фінансовий стан господарської діяльності підприємства	12
1.3. Методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВГО СТАНУ РОЗВИТКУ ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	27
2.2. Аналіз фінансового стану господарської діяльності підприємства	34
2.3. Оцінка економічної ефективності підприємства	46
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	52
3.1. Стратегічні напрями розвитку підприємства	52
3.2. Резерви підвищення економічної ефективності підприємства	57
3.3. Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємства	64
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тим, що будь-яке підприємство своєю метою ставить отримання прибутку, тому підвищення ефективності управління таким підприємством є актуальним в умовах сталого розвитку.

Ефективність виробництва належить до ключових категорій ринкової економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням мети розвитку як кожного підприємства окремо, так і суспільства в цілому. Економічна ефективність виробництва - результативність виробничої діяльності, співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами живої та уречевленої праці, ресурсами, що виражають досягнутий рівень продуктивних сил та ступінь їх використання.

Підвищення економічної ефективності є важливим для підприємства, оскільки дозволяє оптимізувати витрати, збільшити прибуток та підтримує конкурентоспроможність на ринку. Це також сприяє сталому розвитку та пристосуванню до змін у бізнес-середовищі.

Проте постійні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства змушують керівництво таких підприємств та науковців шукати нові шляхи щодо підвищення ефективності діяльності. Вивченню напрямків підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств присвятили свої праці такі науковці, як: Андрющенко І. Є., Омельченко В. В., Воронкова Т. Є., Маслюк Л. Л., Гречко А. В., Гречухін А.С., Григораш О.В., Булигіна Д.О., Ключко В. М., Матвійчук Ю. В., Величко Л. А., Матейчук Ю. В., Петренко О.П., Погорелов С.М., Леденко О.В., Матяж О.А., Савицька О. М., Салабай В. О., Чіков, Радько В., Маршалок М., Теплюк М., Шарко І., Сітковська А., Шабатура Т.С., Шевченко А.А.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження проблем функціонування

підприємства, необхідності аналізу результатів його функціонування та визначення шляхів підвищення економічної ефективності ФГ «КОЛОС-2006».

Відповідно до зазначеної мети визначено наступні завдання:

- дослідження економічної сутності категорії «економічна ефективність»;
- розкриття факторів впливу на фінансовий стан господарської діяльності підприємства;
- дослідження методичних підходів до аналізу ефективності діяльності підприємства;
- проведення оцінки організаційно-економічної характеристики підприємства;
- проведення аналізу фінансового стану підприємства;
- наведення оцінки економічної ефективності підприємства;
- розробка стратегічних напрямків розвитку підприємства;
- вишукування резервів підвищення економічної ефективності підприємства;
- розрахунок економічного обґрунтування стратегії розвитку підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансові результати та ресурси ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, системних і практичних аспектів економічного аналізу результатів господарювання.

Методи дослідження. індукції та дедукції, аналізу та синтезу, історичного та логічного зіставлення, спостереження, метод факторного аналізу, а також методи та процедури емпіричного дослідження: економіко статистичні, економіко-математичні та порівняльні методи.

Елементи наукової новизни результатів дослідження заключаються в дослідженні фінансового стану підприємства та виявлення резервів щодо покращення економічної ефективності підприємства:

уточнено:

- фактори впливу на формування фінансового стану та економічної ефективності господарювання підприємства;

дістали подальший розвиток:

- оптимізація виробництва з застосуванням стратегії розвитку підприємства;

- виявлення резервів покращення економічної ефективності підприємства;

Інформаційне забезпечення. Річна фінансова та оперативна звітність ФГ «КОЛОС-2006» Саратського району Одеської області, результати власних спостережень, наукові публікації з проблеми дослідження, навчальні посібники, підручники, монографії, інтернет джерела.

Практична значущість роботи полягає в обґрунтуванні стратегічних напрямків розвитку підприємства та вишуванні резервів підвищення економічної ефективності підприємства. В майбутньому, такі рекомендації підприємство може використовувати для покращення економічної ефективності та розвитку підприємства.

Апробація результатів роботи:

Жечева І.П., Петренко О.П. Підвищення економічної ефективності підприємства. *Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління -2023»* (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.), НУОП. Одеса, 2023. С. 99-102
https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2023/tezy.pdf

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи представлений на 88 сторінках комп'ютерного тексту. Дипломна робота містить 25 таблиці, 18 рисунків, 3 додатків. Бібліографічний список нараховує 76 літературних джерел, що викладені на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність категорії «економічна ефективність»

Найважливішим економічним показником, що характеризує господарсько-фінансову діяльність підприємств і виробничих об'єднань є процес реалізації продукції, оскільки по завершенні процесу визначаються результати господарювання та ефективність виробництва.

Найбільш вживаним терміном для оцінки доцільності, вигідності ведення бізнесу, в тому числі функціонування виробничих підприємств, є термін «ефективність». У найпростішому тлумаченні ефективність виробництва означає, що кожна гривня, вкладена у матеріальні, трудові, фінансові та інші ресурси підприємства, буде давати максимальну віддачу [8,с.305].

Ефективність виробництва належить до ключових категорій ринкової економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням мети розвитку як кожного підприємства окремо, так і суспільства в цілому. Економічна ефективність виробництва - результативність виробничої діяльності, співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами живої та уречевленої праці, ресурсами, що виражають досягнутий рівень продуктивних сил та ступінь їх використання.

З погляду Гречко А. В. та Балагир Б. В. «...Одним із основних завдань функціонування підприємства є забезпечення його ефективності». Ефективність виробничої діяльності – найважливіша якісна характеристика господарювання на всіх рівнях. Під економічною ефективністю виробництва розуміється ступінь використання виробничого потенціалу, що виявляється співвідношенням результатів і витрат суспільного виробництва. Чим вище результат при тих же

витратах, чим швидше він зростає в розрахунку на одиницю витрат суспільно необхідної праці, або чим менше витрат на одиницю корисного ефекту, тим вищою є ефективність виробництва» [16].

Григораш О.В., Булигіна Д.О. «...під економічною ефективністю розуміють максимальну вигоду, яку можна отримати за мінімальних затрат у процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу [17, с.157].

Поняття ефективності виробництва належить до основних категорій, з допомогою яких здійснюється планування і стимулювання, по яких орієнтується вся система господарювання.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «економічна ефективність підприємства»

Матвійчук Ю. В., Величко Л. А.	«Ефективність діяльності підприємства. – найважливіша якісна характеристика підприємства. Це категорія, яка виражає відповідність результатів і видатків підприємства цілям діяльності та інтересам власників» [43]
Бойчик І.	«Ефективність виробництва - це економічна категорія, яка характеризує ступінь досягнення загальних і часткових результатів від використання усіх ресурсів підприємства» [8, с.305].
Ковальська Л.Л., Кривов'язюк І.В.	«Ефективність діяльності — це комплексний показник, що дає узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці й робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу» [34, с.431].
Гречко А. В., Балагир Б. В.	«Ефективність виробничої діяльності – це показник діяльності виробництва по розподілу й переробці ресурсів із метою виробництва товарів, який визначається як відношення результатів на виході до ресурсів на вході або через обсяги випуску продукції, її номенклатури» [16].
Ліпич Л. Г., Гончарова В. О.	«Ефективність підприємства – це комплексна оцінка кінцевих результатів використання необоротних активів та оборотних активів, трудових і фінансових ресурсів за певний період часу».
Савицька О. М., Салабай В. О.	«Ефективність – це оцінювання та порівняння отриманих результатів від діяльності підприємства з обсягом

	ресурсів, які були витрачені. Даний показник показує не тільки результат, але і яким чином він був досягнутий» [60].
--	--

Джерело: сформовано автором

Підвищення ефективності виробництва є найважливішою складовою сучасної економічної стратегії, як окремого підприємства, і країни загалом.

В умовах ринкової економіки та найвищого рівня конкуренції у більшості підприємств виникає необхідність в аналізі своєї господарської діяльності, ступеня раціональності використання своїх ресурсів та потреби у виявленні можливих резервів для більш успішного функціонування.

Отже виходячи з дослідження термінології ефективності підприємства, можна вивести наступне визначення: Ефективність діяльності підприємства – це система показників, які відбивають результативність використання ресурсів підприємства та відбивають досягнення підприємства щодо фінансових показників за певний проміжок часу.

На думку Ключко В. М. «Реалії ринкової економіки диктують необхідність підвищення економічної ефективності виробництва продукції шляхом запровадження прогресивних енерго- і ресурсозберігаючих технологій та освоєння інших елементів конкурентоздатності виробництва» [31, с.29].

Воронкова Т. Є. та Маслюк Л. Л. відмічають, що «Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці» [12, с.47].

«Зміст категорії ефективності виробничої діяльності складний та багатогранний, і не існує єдиного визначення цього поняття. Загалом ефективність – це категорія, що характеризує продуктивність будь яких витрат, комплексно відображає кінцеві результати використання засобів виробництва і трудових ресурсів. Тому в зарубіжній практиці як синонім терміна «результативність господарювання» зазвичай застосовується термін «продуктивність системи виробництва та обслуговування», коли під

продуктивністю розуміючи ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) за виробництва різноманітних товарів і послуг» [15].

Ефективність - результативність процесу, операції, проекту, яка визначається як відношення ефекту, результату до витрат, що зумовили його отримання. Має самостійні якісні та кількісні характеристики, зумовлені діючими в суспільстві економічними законами та вмінням їх використовувати. Виражає соціальну та економічну результативність використання сукупної суспільної праці. Зростання ефективності - це отримання більших результатів при незмінних витратах ресурсів таких же результатів при менших витратах.

Алгоритм процесу формування ефективності господарюючого суб'єкта можна представити наступним чином (рис.1.1)

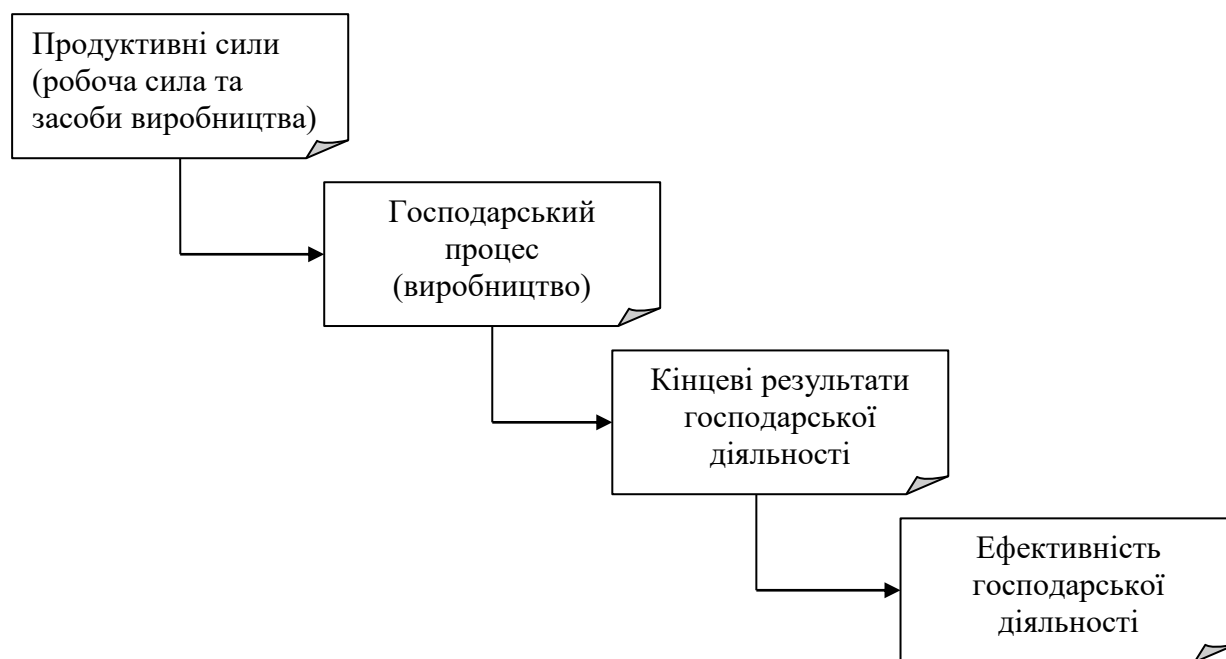

Рис. 1.1 Процес формування виробничої ефективності

Джерело: сформовано автором

Для досягнення загальної ефективності необхідно ефективно використовувати основні та оборотні кошти в цілому та за їх видами, трудові ресурси, ефективно здійснювати реальні та фінансові інвестиції, фінансові вкладення.

Підвищувати ефективність виробництва - це означає раціональніше використовувати матеріальні, трудові та фінансові ресурси з метою отримання високого прибутку.

Отже, економічна ефективність або ефективність виробництва – це співвідношення кінцевого результату господарської діяльності та витрат економічних ресурсів, які використані в процесі виготовлення продукції (робіт, послуг).

1.2. Фактори впливу на фінансовий стан господарської діяльності підприємства

Функціонування будь-якої соціально-економічної системи здійснюється в умовах складного взаємодії комплексу факторів. Чинник - це причина, яка є рушійною силою будь-якого процесу чи явища, що визначає його характер чи одну з основних рис.

Проводячи факторний аналіз, необхідно враховувати, що аналіз важливий не сам собою, а лише тоді, коли він дієвий, тобто відбувається ідентифікація та оцінка факторів, які мають сенс лише тоді, коли цими факторами можна керувати хоча б частково.

Чинники, що впливають на ефективність господарської діяльності підприємства, можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми.

Отримання невеликої кількості ключових інформативних показників, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства є основною метою аналізу фінансового стану підприємства. У ході фінансового аналізу виявляються зміни у складі майна господарюючого суб'єкта та у джерелах його формування, у фінансових результатах діяльності (його прибутків та збитків), у розрахунках з дебіторами та кредиторами. Вихідною базою фінансового аналізу є дані бухгалтерського обліку та звітності.

Усі чинники, які можуть вплинути на ефективність будь-якого підприємства, можна розділити на:

1) *Політичні і правові чинники.* Різноманітні чинники державного та законодавчого характеру можуть впливати на рівень наявних можливостей та загроз у діяльності підприємства:

- розстановка політичних сил;
- зміни у податковому законодавстві;
- патентне законодавство;
- відношення між діловими колами та урядом;
- законодавство про охорону довкілля;
- урядові витрати;
- грошово-кредитна політика;
- антимонопольне законодавство;
- державне врегулювання;
- політичні умови у іноземних державах;
- розмір державного бюджету;
- ставлення уряду з іноземними державами.

2) *Економічні чинники.* На здатність підприємства залишатися рентабельною прямий вплив мають загальний стан і процвітання економіки, на будь-якій якій стадії розвитку економічного циклу. Макроекономічні умови в цілому будуть визначати можливий рівень досягнень підприємствами своїх економічних цілей, несприятливі умови в економіці знизять попит на товари та послуги, а кращі — можуть забезпечити позитивну динаміку його зростання. Аналізуючи зовнішню обстановку для якогось конкретного підприємства потрібно проаналізувати низку економічних показників. До яких включаються темпи економічного зростання, курси обміну валют, відсоткові ставки, рівень інфляції та інші.

3) *Соціальні та культурні чинники* у процесі формування інтересів суспільства впливають на стиль життя, роботи, споживачів і значно впливають практично на всі підприємства. Розвиток нових технологій створюють типи споживачів, а також викликають потреби в нових товарах та послугах, виводячи підприємства на розвиток нових стратегій.

4) *Технологічні чинники*. Революційний технологічний розвиток та винаходи двадцятого століття, наприклад, поява у повсякденному житті людини комп'ютерів, нових видів зв'язку, транспорту, зброї, виробництва за допомогою роботів, та багато іншого, припускають нові можливості та серйозні загрози для підприємства, менеджери повинні своєчасно усвідомлювати та оцінювати їх вплив.

На думку Григораш О.В., Булигіна Д.О. [17, с.155] «характеризуючи фактори впливу на ефективність фінансово-господарської діяльності, доцільно розмежувати їх на внутрішні та зовнішні. Внутрішні залежать від результативності роботи управлінського персоналу і колективу підприємства, виражають результати діяльності підприємства, а зовнішні кількісно визначають рівень використання виробничих і фінансових ресурсів (рис.1.2).

Рис. 1.2 Фактори, які здійснюють вплив на економічну ефективність господарської діяльності підприємства [17, с.155]

Варто сказати, що комплексна класифікація факторів у даному випадку відіграє важливу роль у плануванні діяльності підприємства та побудові її моделі. Це дає можливість підприємству виявити та знизити ризики в умовах невизначеності, а також прогнозувати їх зміну та, як наслідок, зміну ефективності діяльності на майбутні періоди.

Ряд авторів визначають такі чинники підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства (рис. 1.3).

Рис.1.3 Чинники зростання ефективності с.-г. підприємств на перспективу [71]

На думку авторів «В першу чергу ефективність господарювання зростатиме від колективно поставлених цілей, які направлені на результат і встановлені в команді із їх виконавцями. Принцип участі є обов'язковим у плануванні перспективних цілей для кожного сільськогосподарського підприємства» [71, с.74] .

Шевченко А.А. та Петренко О.П відмічають, що «Обов'язковою ситуацією є поступове переведення сільськогосподарських підприємств на виробництво продукції з використанням технологічних засобів, які дозволяють задовольняти потреби суспільства без шкоди для навколишнього середовища та покращення здоров'я населення, а також впровадження методів виробництва. в умовах слабого взаємозв'язку між носіями виробничої діяльності. Рішенням цієї проблеми є виробництво чистої продукції та використання ІТ - технологій на початку. Ринок сільськогосподарської продукції визначає конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, що потребує вдосконалення структури сектору підприємства. Запорукою підвищення ефективності роботи є планування собівартості виробництва сільськогосподарської продукції за технологічними картами, що дозволить аграріям гнучко реагувати на зміни середовища їх діяльності та приймати виважені управлінські рішення. Використання сучасних технологій у сільському господарстві передбачає, насамперед, оновлення техніки та господарської техніки, які в сучасних умовах можна взяти в оренду чи лізинг» [71, с.74] .

Прибуток є безпосередньою метою діяльності підприємства на ринку. Реалізація цілей можлива, тільки якщо суб'єкт господарської діяльності випускає товари (роботи, послуги), які за своїм споживчим властивостям відповідають суспільним потребам.

Для виявлення фінансового результату необхідно порівняти виручку з витратами виробництва. Прибуток відображає позитивний фінансовий результат. Прагнення отримання прибутку орієнтує виробників продукції збільшення обсягу виробництва, зниження витрат. Прибуток сигналізує, де можна досягти найбільшого приросту вартості, створює стимул для інвестування у ці сфери діяльності. Прибуток є головною формою чистого доходу, що відображає економічну вигоду, отриману внаслідок діяльності підприємства.

За прибутком визначають частку віддачі авансованих коштів у прибутковість вкладень та активів. У ринкових умовах, суб'єкт підприємницької діяльності, намагається максимізувати прибуток, з метою забезпечення

динамічного розвитку виробництва в умовах конкурентної боротьби, що дасть змогу йому утримати позиції на ринку даного продукту та забезпечить його виживання. Збитки за результатами діяльності висувають на перший план помилки, прорахунки у напрямках використання коштів, ставлять бізнес - суб'єкт у напружене фінансове становище, яке виключає банкрутство.

На суму прибутку від основних видів діяльності, що відповідає прибутку від продажу продукції (робіт, послуг), впливають такі фактори:

- зміна обсягу продажу продукції;
- зміна складу проданої продукції (робіт, послуг) у натуральному виразі;
- зміна собівартості продажів;
- зміна цін проданої продукції (робіт, послуг).

Зміна обсягу продажу впливає на величину прибутку, одержувану підприємством. Зростання обсягу продажів збільшує суму прибутку, зменшення – знижує. Оскільки інформацію про продаж продукції одержують із бухгалтерської документації, то на суму виручки від продажу, входять надходження від продукції.

Склад товарної продукції може надавати позитивний та негативний вплив на величину прибутку. Підвищення обсягу реалізації рентабельної продукції веде до пропорційного зростання прибутку. Якщо ж продукція нерентабельна, то при підвищенні обсягу продажу спостерігається зниження величини прибутку.

Виробничі витрати (собівартість) продукції є одним з основних факторів, що впливають на зміну прибутку. Зниження витрат веде до збільшення суми прибутку, і навпаки, її зростання призводить до зниження величини прибутку. Так само впливає на розмір прибутку зміни в ціні, за якою продається продукція.

Слід відмітити, за на думку авторів «Щодо трудових ресурсів, то погоджуємося з авторами «Персонал в сільськогосподарських підприємствах має бути морально і матеріально зацікавленим. Матеріальна зацікавленість заключається у встановленні прогресивної системи винагороди персоналу від отриманого результату діяльності. Перехід на нові технології виробництва передбачає залучення молодих спеціалістів, які мають відповідні фахові

компетентності, а також підвищення кваліфікації спеціалістів, що задіяні на виробництві у сільськогосподарських підприємствах. Важливим чинником у підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств є системний моніторинг показників результативності у досягненні поставлених цілей» [71, с.74] .

Чинниками, що впливають на рентабельність, є, з одного боку, використовується капітал, що забезпечує можливість продуктивної діяльності та отримання прибутку, з іншого - виручка від реалізації виробленої продукції, майна тощо (оборот), як джерело надходження коштів на підприємство та формування прибутку.

Підвищення кінцевого ефекту залежить від скорочення витрат підприємства на виробництво продукції, збільшення результату, тобто виручки, прибутку та інших показників, або одночасного зростання результату та зниження витрат. Останній варіант є найскладнішим, але у будь-якому разі, кожен із цих варіантів зрештою має призводити до збільшення результату на одиницю витрачених ресурсів.

У зв'язку з цим розробка стратегії підвищення фінансової ефективності полягає у таких варіаціях:

- 1) Той самий результат, як у базовому періоді, але за менших затратах.
- 2) Більший результат за тих же затратах.
- 3) Одночасне зростання результату та зниження витрачених ресурсів.
- 4) Вищий темпи зростання порівняно з темпом зростання витрат.

1.3. Методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства

Для забезпечення дієвості та достовірності аналізу ефективності діяльності підприємства велике значення мають джерела інформації, а саме їх зміст, повнота та якість наявної інформації. Найчастіше при проведенні економічного аналізу недостатньо лише економічних даних, також використовуються інші джерела інформації.

До джерел планового характеру належить вся документація, що містить будь-які типи планів підприємства, тобто технологічні карти, перспективні, госпрозрахункові, поточні, оперативні завдання тощо. Крім цього, до цієї ж категорії належать нормативні матеріали, проектні завдання, кошториси та інші джерела. До облікових джерел належать дані, отримані їх документами бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку, первинної документації та всіх видів звітності.

Слід зазначити, що більшість інформації, яка потрібна на аналізу, представляє бухгалтерський облік і звітність. У цих джерелах міститься найповніше відображення господарських процесів та їх результатів. Дані, отримані зі статистичного обліку, дають можливість проаналізувати та вивчити взаємозв'язки тих чи інших явищ, а також виявити закономірності. Оперативний облік, на відміну від бухгалтерського чи статистичного, дає можливість для більш детального аналізу з використанням таких даних як, наприклад, обсяги виробництва та відвантаження продукції, величину виробничих запасів тощо. Окрім уже перерахованих джерел, до облікових даних можна віднести економічний паспорт підприємства, який відображає результати господарської діяльності компанії за кілька звітних періодів.

Щоб оцінити вплив чинників на ефективність діяльності підприємства, необхідне проведення аналізу. За допомогою економічного аналізу можна вивчити та оцінити факти та процеси основної діяльності підприємства. Але самі по собі факти, найчастіше мало що можуть пояснити, тому завдання економічного аналізу полягає не тільки в тому, щоб їх знайти і визначити, але і в тому, щоб розкрити сутність явищ і існуючий між ними взаємозв'язок, а також з'ясувати причини з виникнення та тенденції їх розвитку.

Щоб зробити висновки від вивчення економічних явищ, необхідно застосувати наукові методи дослідження. З усього випливає те, що існує безліч факторів, які впливають на економічну ефективність діяльності підприємства, відповідно і ряд методологічних підходів економічного аналізу, за допомогою яких можливий найбільш повний опис досліджуваних факторів.

Савицька О.М. та Салабай В.О. відмічають, що «методологія аналізу та оцінювання ефективності результатів діяльності підприємств в сучасних умовах посідає важливе місце в системі розвитку економічних процесів і формування нових концепцій сучасного управління у взаємозв'язку із розвитком теоретико-методологічного та практичного інструментарію менеджменту, цифрового маркетингу, інформаційної економіки, розвитку інформаційно- комунікаційних технологій і економічних трансформацій» [60].

Ефективність у широкому розумінні означає співвідношення між одержаним ефектом та понесеними на його досягнення витратами. Саме на цьому будується загальна методологія вимірювання економічної ефективності [8, с.305].

Автори зазначають, що «Становлення ринкової системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного та керованого організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити стабільне ефективне високоприбуткове функціонування найважливіших структурних одиниць – промислових підприємств – та мобільно інтенсифікувати відтворювальні процеси як на локальному, так і на глобальному рівнях. Отже, на практиці важливо знайти дійові напрямки підвищення ефективності функціонування підприємств» [56, с.76].

Деякі автори відмічають, що «Проблема підвищення ефективності виробництва та діяльності підприємства загалом полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів [17, с.157].

Якщо прибуток є абсолютним показником фінансово-економічних результатів діяльності підприємства, який характеризує обсяги отриманого підприємством ефекту від здійснення господарської діяльності, то відносним показником є ефективність, що показує рівень віддачі вкладеного у підприємство капіталу, чи здійснених витрат [34, с.431].

У систему показників фінансових результатів входять не лише абсолютні (прибуток), а й відносні показники (рентабельність) ефективність використання.

Чим вище рівень рентабельності, то вище ефективність господарювання. Здатність підприємства забезпечити стійке зростання прибутку та, як наслідок, власного капіталу може бути оцінена системою показників фінансових результатів. Загалом показники, що характеризують фінансові результати компанії діляться на дві основні групи: абсолютні та відносні (рис.1.4).

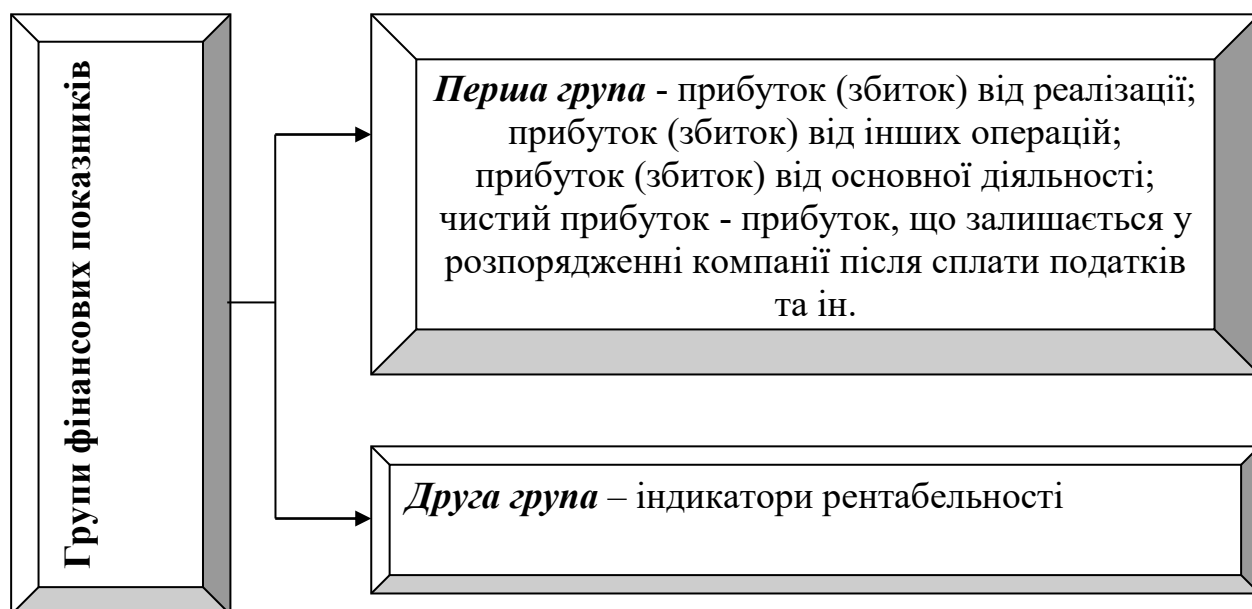

Рис.1.4 Основні групи фінансових показників

Джерело: сформовано автором на основі

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства представлено у вигляді обов'язкових елементів:

по-перше, рейтингові зміни для кожного показника за аналізований період (горизонтальний аналіз);

по-друге, оцінка структури доходів та її зміна в динаміці (вертикальний аналіз);

по-третє, вивчення динаміки змін показників протягом кількох звітних періодів,

по-четверте, визначити ступінь впливу різних факторів на суму прибутку та причини їх зміни. Основні завдання аналізу фінансових результатів подано на рис. 1.5

Загальна методологія визначення ефективності діяльності підприємства полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат),

тобто одержаного економічного ефекту до витрат на його досягнення [34, с.431]:

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Ефект (результат)} \rightarrow \max}{\text{Витрати (ресурси)} \rightarrow \min} \times 100\%. \quad (1.1)$$

Рис.1.5 Основні завдання аналізу фінансових результатів

Джерело: сформовано автором на основі

На рисунку 1.6 представлена система показників рівня ефективності управління підприємством.

Рентабельність відображає отриманий ефект щодо готівкових чи спожитих коштів. Дослідження напрямів змін показників рентабельності в динаміці дозволяє визначити здатність компанії покращити свою виробничу діяльність, зберегти та зміцнити свої позиції в цьому сектор ринку. Зрозуміло, під час аналізу слід підкреслити вплив чинників, визначили зміни прибутковості. У практиці найчастіше використовують дві групи показників рентабельності:

- рентабельність продукції (продажів);
- рентабельність капіталу (інвестицій).

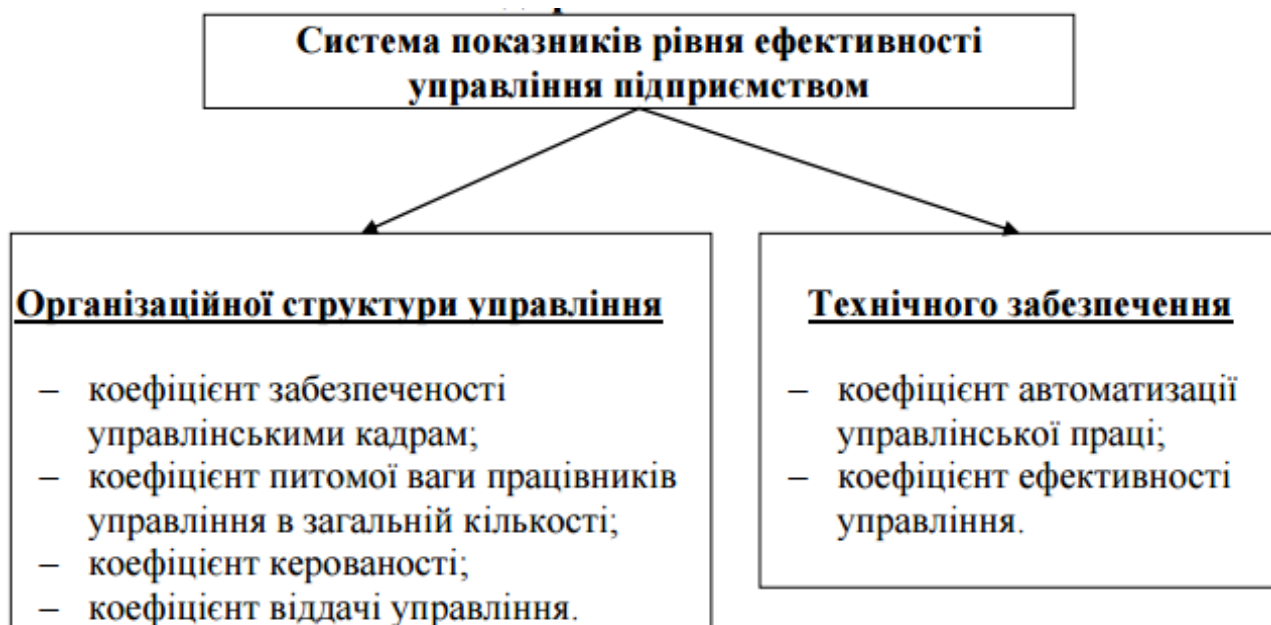

Рис. 1.6. Система показників рівня ефективності управління підприємством

На думку Цал-Цалко Ю.С. « рентабельність – це якісна вартісна оцінка рівня віддачі витрат або міри використання наявних у підприємства виробничих ресурсів (капіталу, праці тощо) у процесі виробництва основної продукції (товарів, виконання робіт, надання послуг) та її реалізації» [64,с.58].

Для того, щоб реалізувати це на практиці, а саме підвищити оборотність основних та оборотних коштів, і таким чином підвищити ефективність, необхідно застосовувати цілісну систему організаційно-технічних та фінансових заходів. Для кожного підприємства можна виділити безліч таких заходів залежно від специфіки його діяльності та слабких сторін управління.

Розглянемо найпоширеніші заходи підвищення оборотності:

- регулювання тривалості виробничого та фінансового циклів, оскільки оборотність поточних активів збільшується зі зменшенням тривалості виробничого і фінансового циклів;

- впровадження на підприємстві методики оптимального вкладення коштів у запаси матеріалів і покупних виробів;
- встановлення прогресивних норм витрати сировини, матеріалів та палива;
- заміна дорогих видів матеріалів та палива дешевшими без зниження якості продукції;
- систематична перевірка стану складських запасів;
- зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості;
- зменшення періоду обороту авансів за матеріали, тобто скорочення часу між оплатою матеріалів та їх надходженням на підприємство.

Таблиця 1.2

Розрахунок основних видів рентабельності діяльності підприємства

№п/п	Показник	Формула	Характеристика
<i>Рентабельність інвестицій (капіталу)</i>			
1.	Рентабельність активів, %	$R_A = \text{ЧП} / A_{\text{сер}} \times 100\%$	Характеризує величину чистого прибутку (ЧП), що припадає на гривню середньорічної вартості активів ($A_{\text{сер}}$).
2.	Рентабельність власного капіталу, %	$R_{\text{вк}} = \text{ЧП} / \text{ВК}_{\text{сер}} \times 100\%$	Характеризує чистий прибуток (ЧП), що припадає на гривню середньорічної вартості власного капіталу ($\text{ВК}_{\text{сер}}$).
<i>Рентабельність продаж</i>			
3.	Рівень рентабельності, продажу, %	$R_{\text{продаж}} = \text{ВП} / \text{ЧД} \times 100\%$	Характеризує величину валового прибутку (ВП), що припадає на гривню чистого доходу від реалізації продукції (ЧД).
4.	Рентабельність(+), збитковість(-) доходу від операційної діяльності, %	$R_{\text{оп. діял.}} = \text{П оп. д.} / \text{Собів.} \times 100\%$	Характеризує відношення прибутку від операційної діяльності (П оп. д.), що припадає на гривню витрачених ресурсів на собівартість продукції (Собів.).
5.	Рентабельність виробничих запасів, %	$R_{\text{запасів}} = \text{ЧП} / \text{Запаси} \times 100\%$	Характеризує відношення чистого прибутку (ЧП), що припадає на гривню запасів (Запаси).
6.	Рівень рентабельності основної діяльності, %	$R_{\text{продаж}} = \text{ВП} / \text{Собів.} \times 100\%$	Характеризує відношення валового прибутку (ВП),

			що припадає на гривню собівартості (Собів).
--	--	--	---

Джерело: сформовано автором

Особливу увагу в даному випадку необхідно приділяти виявленню внутрішніх резервів і шляхів збільшення коштів, максимально можливого зниження собівартості виробленої продукції, розробки політики оптимального розподілу прибутку, а також найбільш ефективного використання капіталу підприємства на всіх стадіях.

Резерви зростання ефективності підприємства представлені на рис. 1.7.

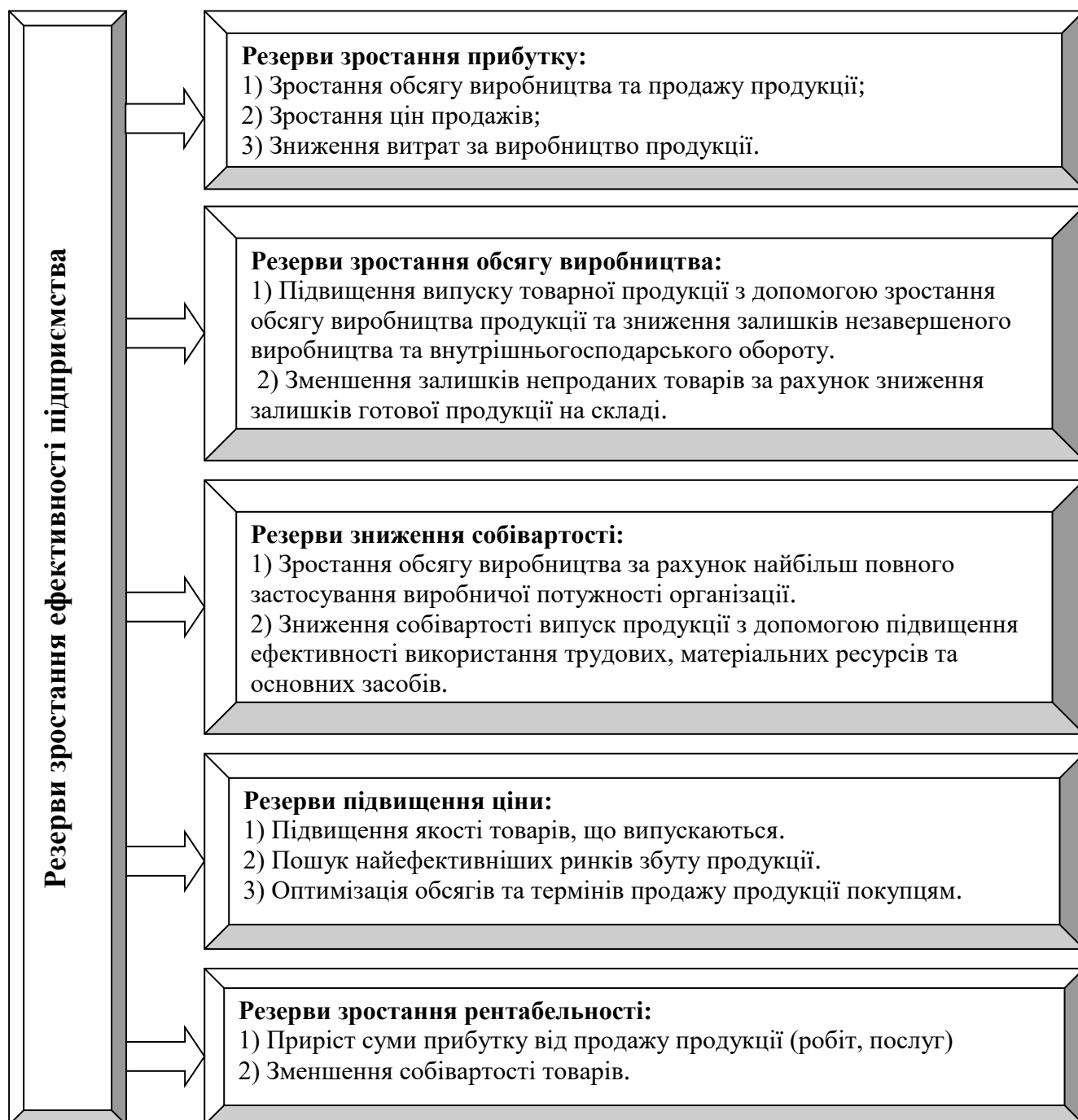

Рис. 1.7. Резерви зростання ефективності підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

При аналізі беззбитковості виникає таке поняття, як маржа безпеки, що є найважливішим показником, який впливає на стійкість діяльності компанії, підприємства. Цей показник відображає, наскільки фактичний (або запланований) продаж перевищує продаж у точці беззбитковості.

Маржа безпеки є деякою мірою ризику. Завжди ризик виникнення обставин, невідомих на стадії планування, але здатних знизити заплановані обсяги продажів. Коли в очікуваних продажах міститься значна величина маржі безпеки, то у разі небажаного розвитку подій ризик зазнати втрат менше, ніж за низького запасу міцності. Тобто. Чим вище запас фінансової міцності, тим вища безпека цього бізнесу.

Точка беззбитковості є фінансовий рубіж, у якому виручка від реалізації повністю покриває величину загальних витрат. Вона є своєрідною страховкою від збитків. Аналіз беззбитковості – аналіз можливих результатів прогнозованого виробництва з урахуванням математичної моделі, що дозволяє визначити величини доходів і витрат за різних рівнях ділової активності залежно від обсягу виробництва, продажів; а також визначити точку беззбитковості, що відповідає мінімальному обсягу виробництва, коли виручка від продажу продукції відповідає сумі постійних та змінних витрат, тобто точку, в якій отриманий дохід точно покриває витрати.

Аналіз беззбитковості дозволяє визначити критичний рівень обсягу продажу (поріг рентабельності), встановити зону беззбитковості підприємства, розрахувати силу впливу операційного важеля, що характеризує ризик втрати прибутку, суму зниження постійних витрат, якщо підприємство має намір зберегти певний відсоток прибутку при падінні обсягу продажу на даний відсоток та інше .

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВГО СТАНУ РОЗВИТКУ ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Підприємство ФГ "КОЛОС-2006" – це аграрне мікропідприємство, зареєстрована 18.07.2005 за юридичною адресою Україна, Одеська обл., Білгород-Дністровський р-н, село Старосілля, вулиця Котовського. Керівником організації є Фетеско Володимир Олексійович.

Майно фермерського господарства належить його членам на правах спільної сумісної власності. Для здійснення господарської діяльності ФГ «Колос-2006» сформовано статутний капітал в розмірі 10 000,00 грн..

Джерелами формування коштів і майна фермерського господарства є:

- гроші, матеріальні внески засновника та членів фермерського господарства;
- прибуток, отриманий від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності підприємства;
- прибуток від цінних паперів;
- кредити банків та інші кредити;
- майно, яке було придбано в інших фізичних та юридичних осіб.

Володіння, користування та розпорядженням майном здійснюється членами фермерського господарства за взаємною домовленістю.

Фермерське господарство діє на основі самоокупності і самофінансування. Всі витрати господарство покриває за рахунок власних коштів. Господарство самостійно розпоряджається виробленою ним продукцією, товарами, які реалізуються підприємствам, організаціям, установам на вітчизняному ринку та на експорт.

В таблиці 1 розглянемо забезпеченість мікропідприємства ФГ «КОЛОС-2006» ресурсами.

Таблиця 2.1

**Забезпеченість ФГ «КОЛОС-2006» виробничими ресурсами
(станом на кінець року)**

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	292	301,7	300	102,73
Авансований капітал, тис.грн.	10287,7	11143,1	11526,8	112,04
Власний капітал, тис.грн.	8255,1	9095,1	9694,3	117,43
Оборотні активи, тис.грн.	9359,1	10376,1	10707,1	114,40
Необоротні активи з них:	928,6	767	819,7	88,27
Основні засоби, тис.грн.	928,6	767	819,7	88,27
Капіталозабезпеченість, тис.грн.	5,46	3,19	3,73	68,21
Капіталоозброєність праці, тис.грн.	185,72	191,75	204,92	110,34
Середньооблікова кількість працівників, осіб	5	4	4	80
Припадає на 1 працездатного, га:				
- сільськогосподарських угідь	34	60	55	161,76
- ріллі	34	60	55	161,76

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Аналізуючи забезпеченість підприємства ресурсами, слід відмітити, що за підприємством закріплено станом на 2022 рік 220 га земельних угідь. Динаміка зростання земельних угідь на підприємстві відображена на рис.2.1. Всі земельні угіддя підприємства представлені ріллею. Що стосується забезпечення підприємства капіталом, слід відмітити незначне збільшення авансованого капіталу на 12,04%, зростання власного капіталу відбулося на рівні 17,43%, оборотні активи зросли за дослідний період на 14,40%. Необоротні активи на підприємстві представлені основними засобами, які за період дослідження зменшилися на 108,9 тис грн. або 11,73%. Про зменшення забезпеченості підприємства основним капіталом свідчить показник капіталозабезпеченість, який зменшився за цей період на 1,73 в.п. Також слід відзначити невелику кількість на

підприємстві. Так як це фермерське господарство, то в 2022 році кількість працюючих складає лише 4 особи. Порівняно з 2020 роком це менше на 1 людину. За рахунок зменшення кількості працюючих спостерігаємо збільшення показника капіталоозброєності на 19,20 в.п.

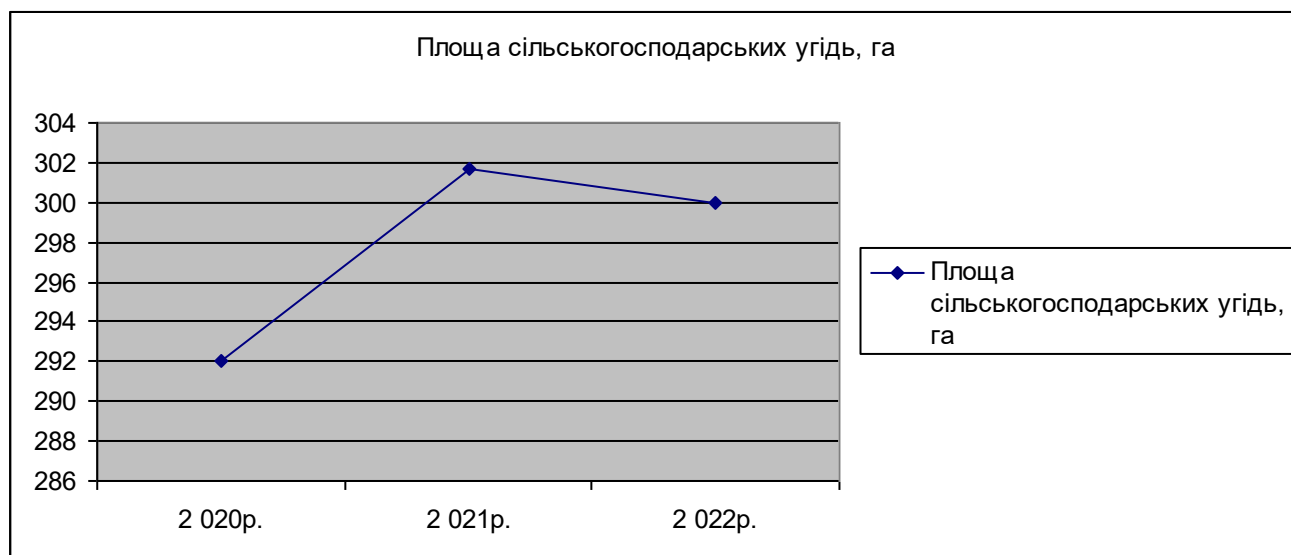

Рис.2.1 Забезпеченість підприємства земельними ресурсами, га

Джерело: сформовано автором

На рисунку 2.1 спостерігаємо зміни в забезпеченості земельними угіддями мікропідприємства. Так зростання земельних угідь відбулося на 2,73%, або на 8 га. Проте слід зазначити, що у 2022 році порівняно з 2021 роком площа зменшилася на 1,7 га.

Формування доходу підприємства формується за рахунок чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, робіт, послуг. Тому розглянемо формування доходу підприємства в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції в ФГ «КОЛОС-2006»

Види продукції	Роки						В середньому за 2020– 2022 роки	
	2020р.		2021р.		2022р.			
	Тис. грн.	Тис. грн.	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Продукція	693,	100	4178	100	3021,	100	2630,9	100

рослинництва, всього	3				4			
Культури зернові та зернобобові	0	0	2960	70,84	0	0	986,66	37,50
<i>Продовження таблиці 2.2</i>								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
В т.ч. пшениця	0	0	2225,2	53,25	0	0	741,73	28,19
ячмінь	0	0	734,8	17,58	0	0	244,93	9,30
Насіння соняшник	693,3	100	1218	29,15	3021,4	100	1644,23	62,49

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

З даних таблиці видно, що мікропідприємство не має розширеного асортименту виробляємої продукції, це пов'язано з невеликою кількістю земельних угідь в даному господарстві, тому асортимент вузький і представлений такими видами продукції, як пшениця, ячмінь та насіння соняшника. Дольова вага чистого доходу від реалізації кожного виду продукції станом за три роки представлено на рис.2.2.

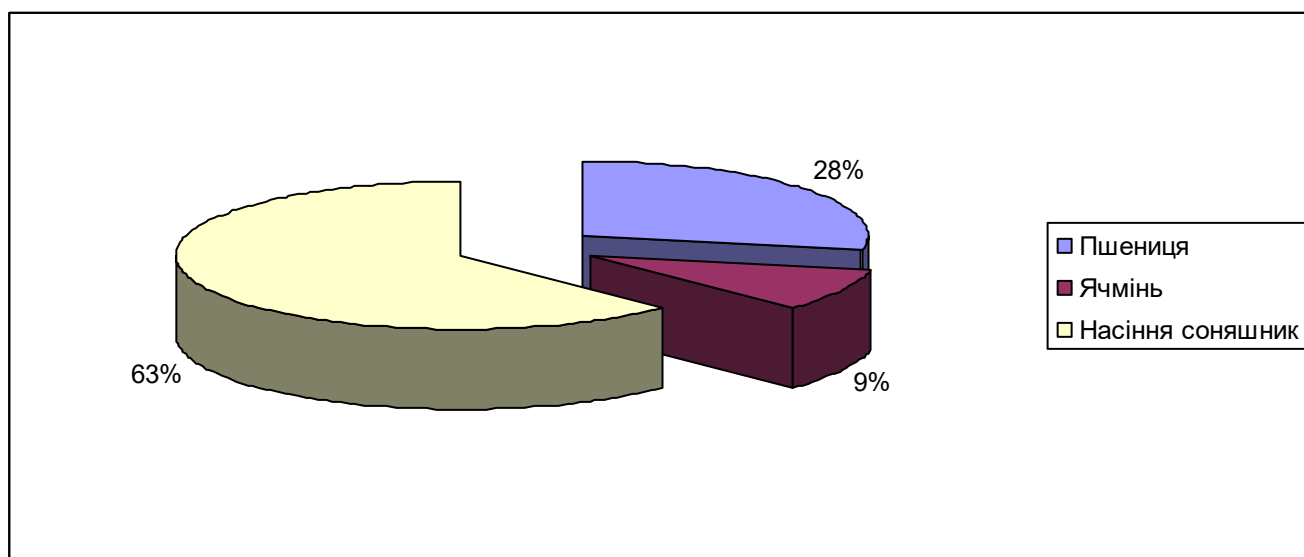

Рис.2.2 Структура чистого доходу від реалізації продукції в ФГ «Колос-2006» в середньому за 2020-2022 роки

Джерело: сформовано автором

Як бачимо, найбільшу дольову вагу займає насіння соняшника, а саме 63%. Причому слід відзначити, що в 2020 та 2022 роках підприємство повністю

засівало всі землі саме насінням соняшника. Це пояснюється високою рентабельністю вирощування цієї культури, проте порушує сівозміни та виснажує земельні ділянки.

Наступним етапом дослідження є оцінка ефективності використання ресурсів підприємства, яку розглянемо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні показники ефективності господарювання в ФГ «КОЛОС-2006»

Показники	Роки			Відхилення 2022р. до 2020р. (+, -)
	2020р.	2021р.	2022р.	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, – всього, тис. грн.	693,3	4178	3021,4	2328,1
у т.ч. :				
- на 100 га сільгоспугідь	237,43	1384,81	1007,13	769,70
- на 1 середньооблікового працівника	138,66	1044,5	755,35	616,69
- на 100 грн. основних фондів	74,660	544,71	368,59	293,93
- на 1 грн. оборотних активів	0,07	0,40	0,28	0,21
Валовий прибуток - всього, тис. грн.	9,5	1352	879,8	870,3
у т.ч. :				
- на 100 га сільгоспугідь	3,25	448,12	293,26	290,01
- на 1 середньооблікового працівника	1,9	338	219,95	218,05
- на 100 грн. основних фондів	1,02	176,27	107,33	106,31
- на 1 грн. оборотних активів	0,001	0,13	0,08	0,08
Чистий прибуток - всього, тис. грн.	9,5	840	599,2	589,7
у т.ч. :				
- на 100 га сільгоспугідь	3,25	278,42	199,73	196,47
- на 1 середньооблікового працівника	1,9	210	149,8	147,9
- на 100 грн. основних фондів	1,02	109,51	73,09	72,07
- на 1 грн. оборотних активів	0,001	0,08	0,055	0,05
Рівень рентабельності виробничої діяльності, %	1,38	47,84	41,08	39,69

Рентабельність продажу, %	1,37	32,35	29,11	27,74
---------------------------	------	-------	-------	-------

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Розглядаючи показники ефективності діяльності підприємства слід відмітити в цілому позитивну динаміку управління ефективністю підприємства. Так спостерігаємо приріст чистого доходу (виручки) від реалізації продукції в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь на 769,70 тис грн., в розрахунку на 1 середньооблікового працівника збільшення на 616,69 тис грн., на 100 грн. основних фондів - 293,93 тис грн. та на 1 грн. оборотних активів – на 0,21 тис. грн. Що стосується валового прибутку, слід також відмітити позитивну динаміку збільшення ефективності: так, в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшення відбулося на 290,01 тис грн., в розрахунку на 1 середньооблікового працівника збільшення на 218,05 тис грн., на 100 грн. основних фондів - 106,31 тис грн. та на 1 грн. оборотних активів – на 0,08 тис грн. Аналізуючи чистий фінансовий результат діяльності спостерігаємо прибуток, який має позитивну динаміку на протязі досліджуваного періоду: в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшення відбулося на 196,47 тис грн., в розрахунку на 1 середньооблікового працівника збільшення на 147,9 тис грн., на 100 грн. основних фондів - 72,07 тис грн. та на 1 грн. оборотних активів – на 0,05 тис грн. Позитивні зміни в ефективності діяльності підприємства показують значення рентабельності. Так рентабельність виробничої діяльності станом на 2022 рік складає 41,08%, протягом трьох років цей показник збільшився на 36,69 в.п. Рівень рентабельності продаж складає 29,11%. Темп приросту складає 27,74%.

На ефективність господарювання мікропідприємства впливає наявність активів на підприємстві, тому розглянемо забезпеченість активами підприємства в таблиці 2.4.

Як видно з даних таблиці на підприємстві за 2020-2022 роки відбулося збільшення майна підприємства на 1239,1 тис грн. (або 12,04%). Проте, що стосується необоротних активів, то спостерігаємо їх скорочення на 11,73% за рахунок зменшення основних фондів підприємства.

Активи підприємства представлені основними засобами, запасами, поточною дебіторською заборгованістю та грошовими коштами (рис. 2.3)

Таблиця 2.4

Вартість активів ФГ «КОЛОС-2006»

Білгород -Дністровського району Одеської області (станом на кінець року)

Види активів(майна)	Роки			2022р.до 2020р.	
	2020р.	2021р.	2022р.	тис. грн.	%
Майно – усього, тис.грн.	10287,7	11143,1	11526,8	1239,1	112,04
Необоротні активи, тис.грн.	928,6	767	819,7	-108,9	88,27
Основні засоби, тис.грн.	928,6	767	819,7	-108,9	88,27
Оборотні активи, тис.грн.	9359,1	10376,1	10707,1	1348	114,40
Запаси, тис.грн.	7510,1	8637,7	8965,9	1455,8	119,38
Поточна дебіторська заборгованість, тис.грн.	1779,3	1651,1	1651,1	-128,2	92,79
Гроші та їх еквіваленти, тис.грн.	22,8	87,3	90,1	67,3	395,17

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

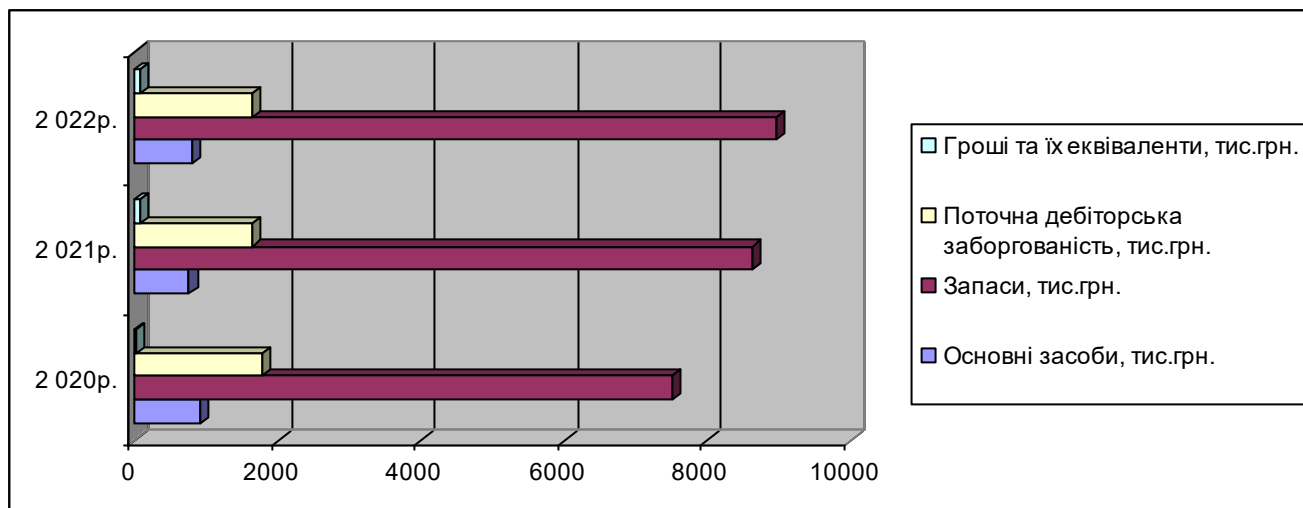

Рис.2.3 Структура активів в ФГ «Колос-2006» за 2020-2022 роки

Джерело: сформовано автором

Забезпеченість підприємства капіталом представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Забезпеченість капіталом ФГ «КОЛОС-2006»

Білгород -Дністровського району Одеської області

Види пасивів(капіталу)	Роки			2022р. до 2020р.	
	2020р.	2021р.	2022р.	+, -	%
Капітал усього, тис грн.	10287,7	11143,1	11526,8	1239,1	112,04
Власний капітал, тис грн.	8255,1	9095,1	9694,3	1439,2	117,43
Зареєстрований (пайовий) капітал, тис.грн.	907	907	907	0	100
Нерозподілений прибуток, тис грн.	7348,1	8188,1	8787,3	1439,2	119,58

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

В цілому оборотні активи підприємства збільшилися на 1348 тис грн. або 14,40%. В тому числі відбулося збільшення запасів на 19,38% та грошових коштів на 67,3%. Також, серед позитивних аспектів ефективності діяльності підприємства слід відмітити скорочення поточної дебіторської заборгованості на 92,79 тис грн. або на 282%.

Джерела фінансування виробничої діяльності підприємства представлені власним капіталом підприємства, який також збільшився за 2020-2022 роки на 1439,2 тис грн. або 17,43 %. Власний капітал підприємства представлений зареєстрованим капіталом, який є сталим за три роки і складає 907 тис грн. та нерозподіленим прибутком, збільшення якого відбулося на рівні 1439,2 ти грн. або 19,58%. Що додатково дає можливість підприємству на розширене виробництво.

2.2. Аналіз фінансового стану господарської діяльності підприємства

Аналіз фінансового стану підприємства почнемо з аналізу балансу підприємства. Основним джерелом інформації для аналізу структури активів підприємства є Бухгалтерський баланс (Додаток А). Актив бухгалтерського балансу містить у собі дані розміщення капіталу, що є у розпорядженні організації, а в пасиві – джерела формування. Склад, структура та динаміка активів та пасивів представлена в таблиці 2.6.

Розглядаючи структуру балансу підприємства за звітний 2022 рік, слід відмітити, що на протязі року відбулись такі зміни:

1. Баланс підприємства збільшився на 383,7 тис грн. або 3,44%.
2. В структурі активу балансу спостерігаємо збільшення необоротних активів на 52,7 тис грн. або 6,87%; оборотні активи збільшилися на 331 тис грн. або на 3,19%.
3. В оборотних активах збільшення відбулося в статтях запаси (на 3,79%) та гроші та їх еквіваленти (на 3,2%).

Таблиця 2.6

Порівняльний аналітичний баланс в ФГ «КОЛОС-2006» за 2022р.

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення		
	тис. грн.	питома вага	тис. грн.	питома вага	абсолютне, (+,-)	відносне, %	за питомою вагою, %
АКТИВ							
Необоротні активи	767	6,88	819,7	7,11	52,7	106,87	0,22
Оборотні активи	10376,1	93,12	10707,1	92,88	331	103,19	-0,22
у т.ч: запаси	8637,7	77,51	8965,9	77,78	328,2	103,79	0,26
дебіторська заборгованість	1651,1	14,81	1651,1	14,32	0	100	-0,49
гроші їх еквіваленти	87,3	0,78	90,1	0,78	2,8	103,20	-0,001
Баланс	11143,1	100	11526,8	100	383,7	103,44	X
ПАСИВ							
Власний капітал	9095,1	81,62	9694,3	84,10	599,2	106,58	2,48

Позичковий капітал	0	0	0	0	0	0	X
Короткострокові кредити банку	2000	17,94	1800	15,61	-200	90	-2,3342
Кредиторська заборгованість	48	0,434	32,5	0,28	-15,5	67,70	-0,14
Баланс	11143,1	100	11526,8	100	383,7	103,44	X

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

4. Слід відзначити негативне становище пов'язане з дебіторською заборгованістю. Так розмір дебіторської заборгованості на початок року дорівнює розміру на кінець року, що означає несплату таких коштів в термін. Перехід поточної дебіторської заборгованості в довгострокову, а потім в безнадійну – негативне явище для підприємства, яке знижує його ефективність господарської діяльності. Керівництву підприємства негайно потрібно застосувати заходи щодо повернення дебіторської заборгованості.

5. Що стосується динаміки статей пасиву балансу, слід відмітити збільшення власного капіталу на 6,58%, зменшення кредиторської заборгованості (на 32,3%) – що говорить про гарну платіжну дисципліну господарства. Також слід відмітити зменшення суми короткострокових кредитів, наданих підприємству (на 200 тис грн.).

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні коштів за активом, згрупованих за ступенем їх ліквідності та розташованих у порядку зменшення ліквідності, з зобов'язаннями за пасивом, згрупованими за строками їх погашення та розташованими в порядку зростання строків.

Де: А1 – найліквідніші активи. До них відносяться кошти підприємств та короткострокові фінансові вкладення.

А2 - активи, що швидко реалізуються. Дебіторська заборгованість та інші активи.

А3 – активи, що повільно реалізуються. До них відносяться статті з розділу II балансу "Оборотні активи" та статті "Довгострокові фінансові вкладення" з розділу I балансу "Необоротні активи".

А4 - активи, що важко реалізуються. Це статті розділу I балансу "Необоротні активи".

Угрупування пасивів відбувається за ступенем терміновості їх повернення:

П1 – Найбільш термінові зобов'язання. До них відносяться статті "Кредиторська заборгованість" та "Інші короткострокові пасиви".

П2 – короткострокові пасиви. Статті "Позикові кошти" та інші статті розділу III балансу "Короткострокові пасиви"

Таблиця 2.7

Аналіз ліквідності балансу ФГ «КОЛОС-2006», тис грн.

Актив	2020р.	2021р.	2022р.	Пасив	2020р.	2021р.	2022р.	Платіжний надлишок або нестача		
								2020р.	2021р.	2022р.
1. Найбільш ліквідні активи (А1)	22,8	87,3	90,1	1. Найбільш термінові зобов'язання (П 1)	32,6	48	32,5	-9,8	39,3	57,6
2. Активи, що швидко реалізуються (А 2)	1779,3	1651,1	1651,1	2. Короткострокові пасиви (П 2)	2000	2000	1800	-220,7	-348,9	-148,9
3. Активи, що реалізуються повільно (А 3)	7557	8637,7	8965,9	3. Довгострокові пасиви (П 3)	0	0	0	7557	8637,7	8965,9
4. Активи, що важко реалізуються (А 4)	928,6	767	819,7	4. Постійні пасиви (П 4)	8255,1	9095,1	9694,3	-7326,5	-8328,1	-8874,6
Баланс	10287,7	11143,1	11526,8	Баланс	10287,7	11143,1	11526,8	X	X	X

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

ПЗ – довгострокові пасиви. Довгострокові кредити та позикові кошти.

П4 – постійні пасиви. Статті розділу IV балансу "Капітал та резерви".

При визначенні ліквідності балансу групи активу та пасиву зіставляються між собою. Умови абсолютної ліквідності балансу:

$$A1 \geq P1 \quad A2 \geq P2 \quad A3 \geq P3 \quad A4 \leq P4$$

Необхідною умовою абсолютної ліквідності балансу є виконання перших трьох нерівностей, четверта нерівність має так званий балансуєчий характер: його виконання свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів.

Виходячи з аналізу ліквідності балансу, спостерігаємо, що у 2020 році перша нерівність ($A1 \geq P1$) не відповідає оптимальному значенню. Проте в 2021 році та 2022 році ця нерівність відповідає оптимальному варіанту ($A1 \geq P1$).

Що до третьої та четвертої нерівності, слід відмітити відповідність оптимальному варіанту. Проте, що стосується другої нерівності, то слід відмітити, що в усіх трьох роках дослідження ця нерівність є протилежною оптимальному варіанту ($A2 \geq P2$). Тому ліквідність даного балансу відрізняється від абсолютної. При цьому нестача коштів за однією групою активів компенсується надлишком за іншою, але на практиці менш ліквідні кошти не можуть замінити ліквідніші. Зіставлення ліквідних коштів та зобов'язань дозволяє обчислити показники поточної ліквідності, які свідчать про платоспроможність (+) або неплатоспроможність (–) організації.

Найважливішою характеристикою поточного фінансового стану підприємства є його здатність своєчасно оплачувати різноманітні зобов'язання. Це здатність (іншими словами - ліквідність) залежить від ступеня відповідності величини наявних платіжних ресурсів величині короткострокових боргових зобов'язань. При цьому як платіжні ресурси можуть розглядатися насамперед кошти та короткострокові фінансові вкладення. Кошти, у разі, не готові до здійснення негайних платежів. При нестачі коштів на погашення поточних боргів підприємство може перетворювати на платіжну готівку наступний по мобільності вид активів – дебіторську заборгованість. І, нарешті, якщо її недостатньо для погашення короткострокових боргових зобов'язань, то цьому випадку

підприємство змушене перетворювати на платіжні ресурси (готівкою) матеріалізовані оборотні активи – запаси і витрати.

Розглянемо показники ліквідності ФГ «КОЛОС-2006» в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз показників ліквідності в ФГ «КОЛОС-2006»

(станом на кінець року)

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+,-)	Нормативн е значення
1	2	3	4	5	6
Оборотні активи, тис грн.	9359,1	10376,1	10707,1	1348	X
Запаси, тис грн.	7510,1	8637,7	8965,9	1455,8	X
Дебіторська заборгованість, тис грн.	1779,3	1651,1	1651,1	-128,2	X
Грошові кошти та їх еквіваленти	22,8	87,3	90,1	67,3	X
Поточні зобов'язання, тис грн.	2032,6	2048	1832,5	-200,1	X
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	4,60	5,06	5,84	1,23	2,0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,90	0,84	0,95	0,04	0,8-1,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,04	0,04	0,03	0,2-0,25

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Для більшої наглядності отриманих результатів побудуємо графіки ліквідності (рис. 2.4).

Проаналізувавши показники ліквідності підприємства, спостерігаємо відповідність коефіцієнта загальної ліквідності (покриття) та коефіцієнта швидкої ліквідності нормативним значенням цих показників. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) станом на 2022 рік складає 5,84 в.п. Це каже про те, що підприємство може вчасно погасити короткострокові зобов'язання, використовуючи поточні активи. Коефіцієнт швидкої ліквідності станом на 2022 рік складає 0,95 в.п. Проте коефіцієнт абсолютної ліквідності за весь період дослідження значно менше нормативного значення (0,04 в.п. на 2022р.). У 2022 році на 100 грн. поточних зобов'язань припадає 0,04 грн. власних коштів.

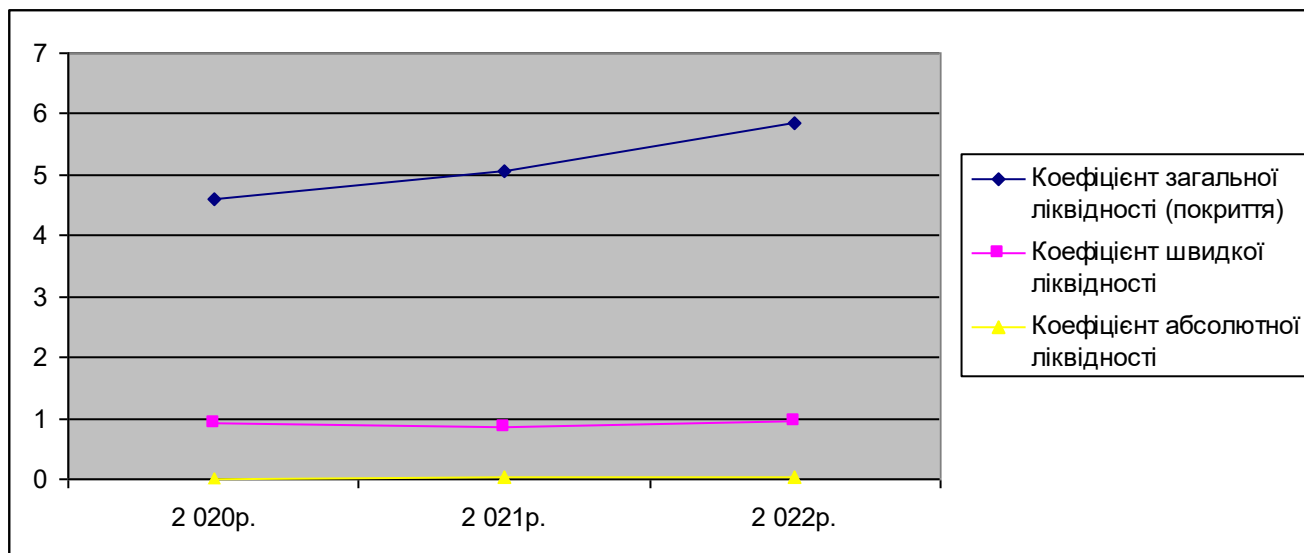

Рис.2.4 Показники ліквідності ФГ «Колос-2006»

Джерело: сформовано автором

Оцінювати фінансове становище організації можна як у довгостроковій перспективі, і у короткостроковій. Для короткострокової перспективи пріоритетними для оцінки характеристиками будуть мобільність організації та її платоспроможність. Для довгострокової перспективи важливіша фінансова стійкість організації.

Абсолютними та відносні показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують ступінь забезпеченості запасів та витрат джерелами формування. Розглянемо стан цих показників в таблиці 2.9, 2.10.

Виходячи з абсолютних показників фінансової стійкості, слід відмітити достатню забезпеченість підприємства власним капіталом, так на 2022 рік на підприємстві сума власного капіталу складає 9694,3 тис грн., що на 1439,2 тис грн. більше ніж у 2020 році. Проте спостерігаємо зменшення необоротних активів на 108,9 тис грн. Таким чином забезпеченість підприємства власними оборотними коштами на кінець звітного періоду складає 8874,6 тис грн. Слід відмітити, що підприємство не використовує довгострокові кредити як джерела покриття зобов'язань підприємства, проте користується короткостроковим кредитуванням. Таким чином збільшуючи загальний розмір джерел покриття запасів у 2022 році на 1348,1 тис грн. Збільшуючи запаси на підприємстві (1455,8 тис грн.) керівництву необхідні фінансові джерела для їх покриття. Протягом всього періоду дослідження

спостерігаємо нестачу власних оборотних коштів для покриття запасів, проте за рахунок короткострокового кредитування підприємство забезпечує покриття таких потреб. В цілому, не дивлячись на нестачу власних оборотних коштів, слід відмітити тип фінансової стійкості підприємства як стійкий, так як на протязі всіх років дослідження спостерігаємо позитивний запас стійкості фінансового стану в 204 дні (2022 рік) та надлишок коштів на 1 грн. запасів в 0,19 грн.

Таблиця 2.9

Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості в ФГ «КОЛОС-2006» (станом на кінець року), тис. грн.

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до2020р. (+,-)
1	2	3	4	5
1. Власний капітал та забезпечення наступних виплат і платежів	8255,1	9095,1	9694,3	1439,2
2. Необоротні активи	928,6	767	819,7	-108,9
3. Наявність власних оборотних коштів (п.1-п.2)	7326,5	8328,1	8874,6	1548,1
4. Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0
5. Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (п.3 + п.4)	7326,5	8328,1	8874,6	1548,1
6. Короткострокові кредити і позики	2000	2000	1800	-200
7. Загальний розмір джерел покриття запасів (п.5+п.6)	9326,5	10328,1	10674,6	1348,1
8. Запаси	7510,1	8637,7	8965,9	1455,8
9. Надлишок (+), нестача(-) власних оборотних коштів (п.3 – п.8)	-183,6	-309,6	-91,3	92,3
10. Надлишок (+), нестача(-) власних оборотних та довгострокових кредитів (п.5 – п.8)	-183,6	-309,6	-91,3	92,3
11. Надлишок (+), нестача(-) основних джерел покриття запасів (п.7 – п.8)	1816,4	1690,4	1708,7	-107,7
12. Тип фінансової стійкості	Стійкий	Стійкий	Стійкий	
13. Запас стійкості фінансового стану(11х360/ЧД), днів	943	146	204	-739
14. Надлишок (+), нестача(-) коштів на 1 грн. запасів, коп. (п.11/ п.8)	0,24	0,19	0,19	-0,05

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Для більш детального аналізу фінансової стійкості розглянемо відносні показники (таблиця 2.10).

Виходячи з значень відносних показників фінансової стійкості, слід відмітити покращення за 2020-2022 роки показника автономії (збільшення на 0,038 в.п.). Це каже про те, що підприємство стає менш залежним від зовнішніх джерел фінансування. Зменшення показника фінансової залежності на 0,038 в.п. показує, що на 1 грн. власних коштів в 2022 році припадає 0,158 грн. майна.

Таблиця 2.10

Відносні показники фінансової стійкості в ФГ «КОЛОС-2006»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+,-)	Нормативн е значення
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,802	0,816	0,841	0,038	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	0,197	0,183	0,158	-0,038	$< 2,0$
Коефіцієнт автономії	0,802	0,816	0,841	0,038	$> 1,0$
Коефіцієнт заборгованості (фінансового ризику)	0,246	0,225	0,189	-0,057	$< 1,0$
Коефіцієнт поточної заборгованості	1	1	1	0	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,887	0,915	0,915	0,027	$> 0,5$

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Показник фінансового ризику показує, що на 1 грн. вкладених в активи власних коштів припадає 0,19 грн. залучених (2022р.). Так як цей показник мав тенденцію до зниження на 0,06 грн., то можна відмітити, що підприємство у 2022 році менше стало використовувати позичених коштів. Про більшу фінансову самостійність підприємства свідчить також показник маневреності власного капіталу, який відображає ступінь мобільності власних коштів. Виходячи з його збільшення на 0,027 в.п. можна відзначити більшу гнучкість підприємства у використанні власного капіталу.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється насамперед у швидкості обігу його коштів. Коефіцієнти ділової активності

дозволяють проаналізувати, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти. Розглянемо стан ділової активності підприємства в таблиці 2.11.

Згідно з коефіцієнтами ділової активності підприємство здійснює свою діяльність ефективно. Коефіцієнт оборотності активів невеликий за значенням, проте за останні три роки збільшився і становить 0,262. Показник відображає швидкість всіх активів підприємства. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу станом на 2022 рік склав 0,282 в.п., що на 0,208 в.п. більше за базисний період, ці зміни показник призвели до пришвидшення обороту оборотного капіталу в 3,8 рази.

Таблиця 2.11

Аналіз ділової активності в ФГ «КОЛОС-2006»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р.(+,-)
Коефіцієнт оборотності активів	0,067	0,374	0,262	0,194
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	0,074	0,402	0,282	0,208
Тривалість одного обороту, дні	4859	894	1275	-3584
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,083	0,459	0,311	0,227
Коефіцієнт оборотності запасів	0,091	0,327	0,238	0,147
Тривалість одного обороту запасів, дні	3953	117	85	-3867
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,389	2,530	1,829	1,440
Термін надання товарного кредиту, дні	923	142	196	-727
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	21,266	87,041	92,966	71,699
Термін погашення кредиторської заборгованості, дні	16	4	3	-13
Тривалість операційного циклу, дні	4877	260	282	-4595
Тривалість фінансового циклу, дні	4860	255	278	-4581

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

І хоча термін одного обороту залишається достатньо великим, проте він значно скоротився по відношенню до 2020 року.

Також слід відмітити значне скорочення тривалості одного обороту запасів, який скоротився з 3953 днів до 85 у 2022 році. Серед позитивних змін в діловій активності підприємства, слід також відмітити скорочення терміну надання товарного кредиту (на 727 дні) у 2022 році та скорочення терміну погашення

кредиторської заборгованості (на 13 днів). Отже спостерігаємо покращення розрахункової політики на підприємстві. Скорочення тривалості операційного циклу до 282 днів вказує на те, що підприємство за цей час трансформує запаси в гроші. Тривалість фінансового циклу в 278 днів в 2022 році вказують на те, що власні оборотні кошти за цей період роблять повний оборот.

В цілому по підприємству спостерігається покращення показників ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності, що вказує на покращення ефективності господарської діяльності.

2.3. Оцінка економічної ефективності підприємства

Оцінка ефективності діяльності підприємства посідає важливу роль у системі діяльності та управлінні компанією, тому отримані результати оцінювання показників ефективності можуть бути використані для подальшого розвитку підприємства, формування як стратегічних, так і тактичних цілей [15].

Таблиця 2.12

Фінансові результати, показники прибутку і рентабельності в ФГ «КОЛОС-2006» тис. грн.

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.до 2020р. (+,-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	693,3	4178	3021,4	2328,1
Інші доходи	0	0	0	0
Разом доходи	693,3	4178	3021,4	2328,1
Собівартість реалізованої продукції	683,8	2826	2141,6	1457,8
Інші витрати	0	512	280,6	280,6
Разом витрати	683,8	3338	2422,2	1738,4
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	9,5	840	599,2	589,7
Чистий фінансовий результат: прибуток(+), збиток (-)	9,5	840	599,2	589,7

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Провівши аналіз результатів діяльності підприємства та його фінансового стану, розглянемо основні результативні показники функціонування підприємства в таблиці 2.12.

Як видно з даних таблиці, за останні роки відбулося значне зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції. Так з 693,3 тис грн. у 2020 році мікропідприємство отримало 3021,4 тис грн. у 2022 році, що більше на 2328,1 тис грн. або в 4,3 рази.

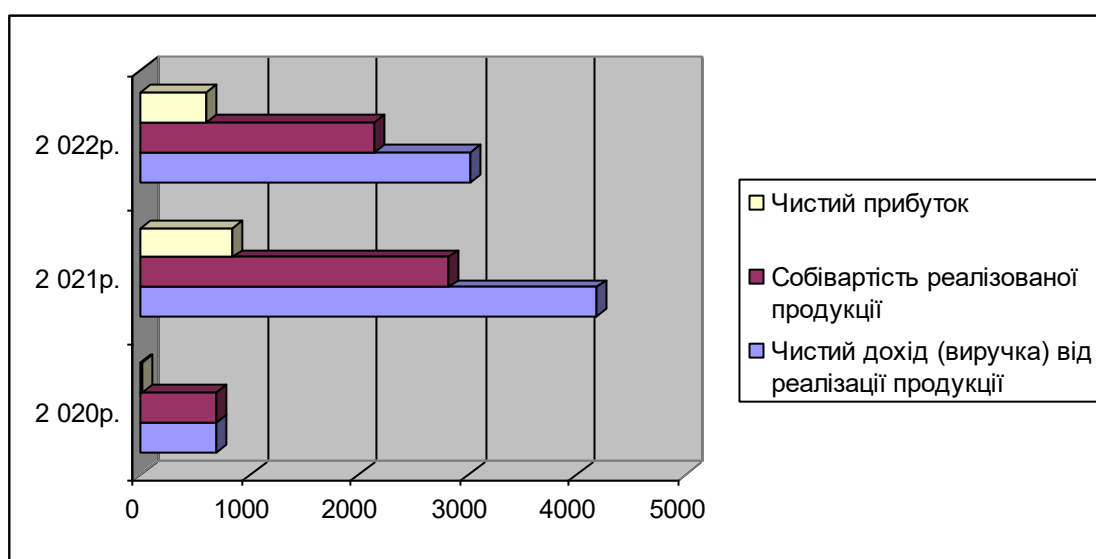

Рис.2.5. Основні фінансові результати діяльності ФГ "КОЛОС-2006"

Джерело: побудовано авторами

Деякі автори відмічають, що «...Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства на основі показників, що дають характеристику результативності різних аспектів господарської діяльності підприємства, дозволяє не тільки з'ясувати, яким способом одержаний даний результат, але і віднайти шляхи її підвищення» [43].

Тому для оцінки ефективності діяльності мікропідприємства ФГ «КОЛОС-2006» Білгород-Дністровського району Одеської області ми скористалися функцією Харрінгтона (табл.2.13).

Виходячи з основних показників аграрного мікропідприємства ФГ «КОЛОС-2006», слід відмітити позитивні зрушення в економічній діяльності підприємства. Спостерігаємо скорочення витрат на 1 грн. продукції в 2022 році в порівнянні з 2020 роком на 0,27 грн. Підвищення ефективності використання

основного капіталу на підприємстві характеризує фондовіддача, значення якої збільшилося за дослідний період на 2,93 в.п. Також бачимо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємство, про що свідчить збільшення показника матеріаловіддачі на 0,34 в.п. Щодо ефективності використання трудових ресурсів, слід відмітити збільшення продуктивності на 27,05 в.п. та незначне збільшення темпу зміни заробітної плати (3,05 в.п.).

Таблиця 2.13

**Розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності управління
виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006"**

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+;-)
Витрати на 1 грн. продукції	0,98	0,67	0,71	-0,27
Фондовіддача	0,75	5,44	3,68	2,93
Коефіцієнт придатності основних фондів	0,34	0,27	0,26	-0,07
Матеріаловіддача	0,46	0,62	0,80	0,34
Темпи зміни продуктивності праці	45,26	753,28	72,31	27,05
Оборотність запасів	0,09	0,32	0,23	0,14
Темпи зміни середньої заробітної плати	9,65	15,93	12,7	3,05

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності

Серед негативних явищ слід зазначити низьке значення показника оборотності запасів, яке менше нормативного значення. Не дивлячись на збільшення показника в динаміці, причиною такого значення цього показника може бути недостатнє забезпечення оборотними запасами на підприємстві, що може привести до перебоїв в операційному циклі.

За результатами розрахунків можемо прослідити значення функції Харрінгтона на рис. 2.6.

Прослідковуючи динаміку зміни значень інтегрального показника ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006", слід

відмітити його позитивне значення, яке збільшується на протязі дослідного періода з 1,24 пункти в 2020 році до 4,62 пункти в 2022 році. Це свідчить про достатньо ефективне управління виробничою діяльністю на підприємстві.

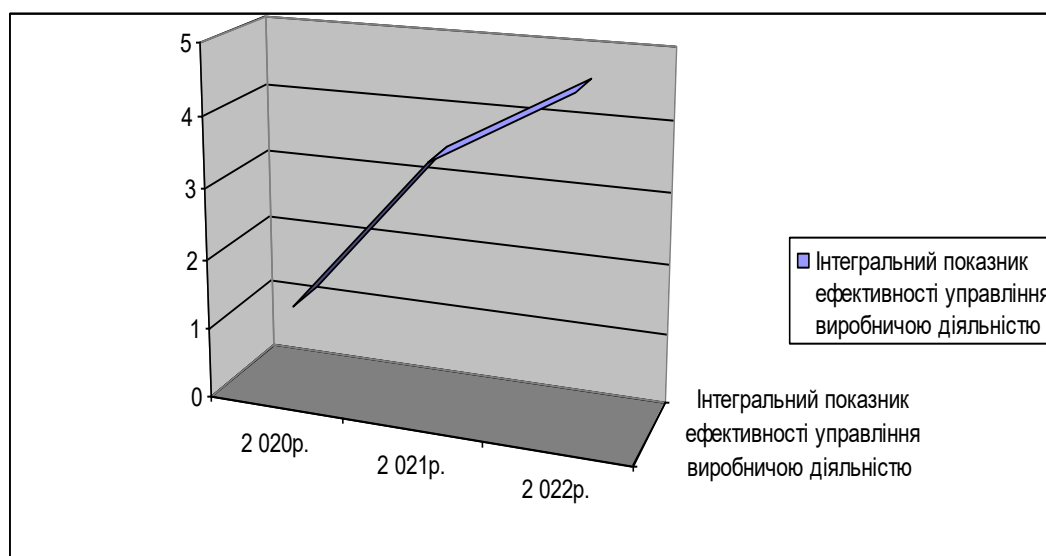

Рис.2.6. Інтегральний показник ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006"

Джерело: побудовано авторами

Отже, на підприємстві діагностовано достатній рівень економічної ефективності, проте слід відмітити і недоліки в ефективному управлінні запасами підприємства та незначний рівень зменшення ефективності управління основним капіталом підприємства. Тому, для подальшого підвищення економічної ефективності, необхідно застосовувати цілісну систему організаційно-технічних та фінансових заходів. Серед таких заходів можна запропонувати:

- регулювання тривалості виробничого та фінансового циклів, оскільки оборотність поточних активів збільшується зі зменшенням тривалості виробничого і фінансового циклів;
- впровадження на підприємстві методики оптимального вкладення коштів у запаси матеріалів і покупних виробів;
- встановлення прогресивних норм витрати сировини, матеріалів та палива;
- систематична перевірка стану складських запасів;
- зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості;

- зменшення періоду обороту авансів за матеріали, тобто скорочення часу між оплатою матеріалів та їх надходженням на підприємство.

Рентабельність є основним узагальнюючим показником, що характеризує економічну ефективність підприємства. Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства загалом, дохідність різних напрямів діяльності; вони повніше, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, оскільки їх величина показує співвідношення ефекту з готівкою чи спожитими ресурсами. Основні показники рентабельності ФГ «КОЛОС-2006» представлені в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Основні показники рентабельності в ФГ «КОЛОС-2006»

№п/п	Показник	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.до 2020р. (+,-)
Рентабельність інвестицій (капіталу)					
1.	Рентабельність активів, %	0,09	7,53	5,19	5,10
2.	Рентабельність власного капіталу, %	0,11	9,23	6,18	6,06
Рентабельність продаж					
3.	Рівень рентабельності, продажу, %	1,37	32,35	29,11	27,74
4.	Рентабельність(+), збитковість(-) доходу від операційної діяльності, %	1,38	47,84	41,08	39,69
5.	Рентабельність виробничих запасів, %	0,12	9,72	6,68	6,55
6.	Рівень рентабельності основної діяльності, %	1,38	47,84	41,08	39,69

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Аналізуючи основні показники ефективності господарської діяльності слід відмітити, що всі показники рентабельності мають позитивні значення, що вказує на ефективну господарську діяльність підприємства. Щодо рентабельності капіталу, спостерігаємо збільшення показника рентабельності активів на протязі 2020-2022років на 5,1 в.п. і в 2022 році склав 5,19%. Те саме можемо відмітити і

стосовно рентабельності власного капіталу, підвищення якого відбулося на рівні 6,06%.

Розглядаючи показники господарської діяльності (рис. 2.7), спостерігаємо покращення показників рентабельності в 2022 році в порівнянні з 2020 роком.

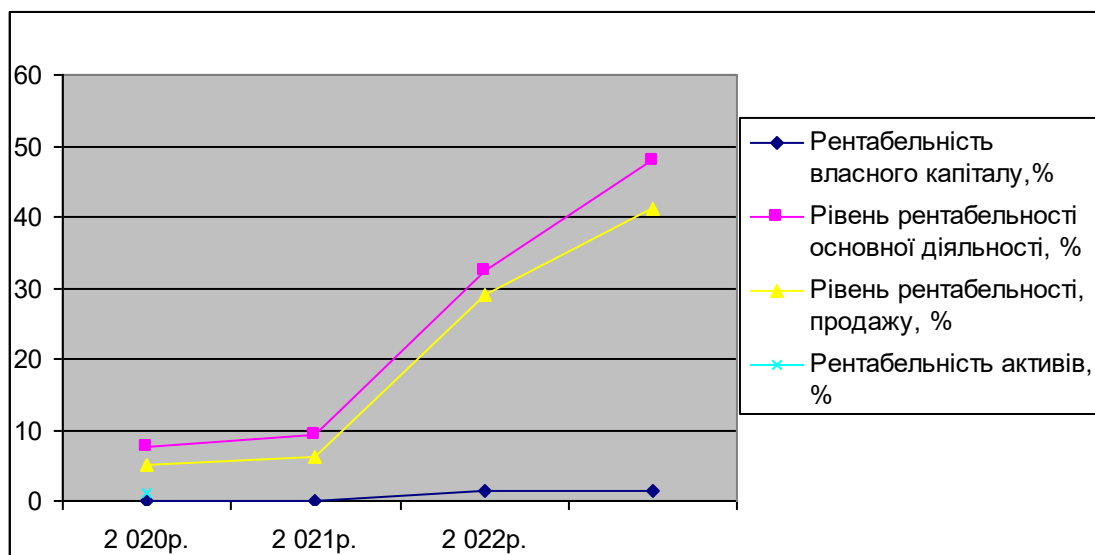

Рис.2.7. Динаміка рентабельності господарської діяльності в ФГ "КОЛОС-2006"

Джерело: побудовано авторами

Так, рентабельність основної діяльності підвищилася на 39,69 %, що говорить про значне зростання ефективності господарської діяльності підприємства. Рентабельність продажу з 1,37% у 2020 році підвищилася до 29,11% у 2022 році, що на 27,74% більше. Щодо рентабельності запасів, спостерігаємо збільшення показника на 6,55%, що вказує на більш ефективне використання оборотних активів підприємства.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФГ «КОЛОС-2006» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Стратегічні напрями розвитку підприємства

Фінансова стійкість фермерських господарств в Україні залишається проблемою. Багато фермерських господарств мають низьку рентабельність і знаходяться на межі виживання. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема, з несприятливими погодними умовами, нестачею фінансування, а також з відсутністю доступу до сучасних технологій. Проте, фермерські господарства в Україні мають ряд переваг перед іншими формами господарювання в сільському господарстві. Вони є більш гнучкими та адаптивними до змінних умов ринку. Фермерські господарства також більш пристосовані до інновацій. Незважаючи на всі труднощі, багато фермерських господарств продовжують працювати, щоб забезпечити населення України продуктами харчування. Уряд України вжив ряд заходів для підтримки фермерських господарств, включаючи надання грантів і кредитів, звільнення від податків і зборів, а також забезпечення доступу до ринків збуту [62].

На думку Дяченко О.В. «Підвищення конкуренції, прагнення виходу країни на нові ринки та лібералізація відношень із країнами ЄС вимагає від представників малого та середнього агробізнесу докорінного переосмислення стратегічних цілей, та методів їх досягнення. Фермерські господарства відрізняються від інших сільськогосподарських підприємств тим, що вони мають невеликий обсяг виробництва, тому можуть мати складнощі із реалізацією продукції. Також невеликі площі угідь не дозволяють в повній мірі використовувати переваги спеціалізації та концентрації виробництва не порушуючи вимог агротехніки та раціонального використання земель» [22].

Ряд авторів відмічає, що «Фермерські господарства здатні постачати на ринок значні обсяги традиційного й екологічного продовольства, ресурсів для

виробництва біопалива. Стабільний їх розвиток сприяє покращенню умов життя селян, забезпеченню їхніх потреб у продуктах харчування та сприяє збереженню села» [74,с.69].

Деякі автори відмічають, що «проводячи опитування щодо перспективних планів фермерських господарств після закінчення воєнних дій в Україні, було визначено, що:

- 43% планують зберегти поточний стан справ.
- 28% спрямовані на розвиток у майбутнє.
- 26% думають про мінімізацію збитків та можливу зміну напрямку.

Ті, хто планує розвивати господарство, мають на увазі збільшення виробництва (30%), вихід на нові ринки (19,5%) та покращення якості та ціни продукції (18,6%).

Лише 2% з усіх опитаних фермерських господарств готові до виходу на міжнародні ринки, при цьому кожен стикається з певними невирішеними проблемами, такими як адаптація упаковки чи відповідність продукції вимогам зарубіжних споживачів»[36].

«Органічне виробництво як особливий сектор (підсектор) вітчизняного аграрного комплексу наразі перебуває на етапі становлення, але вже демонструє відчутні результати економічного (прибутковість) і соціального ефекту (зайнятість)» [74,с.69].

Отже, формуючи стратегічні завдання ФГ "КОЛОС-2006" Білгород-Дністровського району Одеської області слід крім особливосте підприємства врахувати сучасні тенденції розвитку ринку аграрної продукції. Стратегічні завдання ФГ "КОЛОС-2006", які стоять перед підприємством представлені на рисунку 3.1.

Рис. 3.1 Стратегічні завдання підприємства

Джерело: розроблено автором

Місія підприємства у концентрованій формі висловлює сенс існування підприємства, його призначення. Далі визначаються довгострокові та короткострокові цілі. Формування місії та встановлення цілей підприємства призводять до того, що стає зрозумілим, навіщо функціонує підприємств і чого воно прагне. Після того як визначено місію та цілі, настає етап аналізу та вибору стратегії. На цьому етапі приймається рішення щодо того, як, якими засобами підприємство добиватиметься досягнення цілей. Процес вироблення стратегії вважається серцевиною стратегічного управління. Визначення стратегії - це ухвалення рішення щодо того, що робити з окремим бізнесом або продуктами, як і в якому напрямку розвиватися організації, яке місце займати на ринку і т.п.

На думку Гудзь О.І. «Стратегія розвитку закладає перспективи розвитку підприємства та визначає його позиціонування на ринку. Водночас така стратегія повинна бути гнучкою для внесення відповідних коректив, які підвищуватимуть або утримуватимуть ефективні результати діяльності підприємства» [18,с.350].

Готь О.Я. відмічає, що «Стратегія підприємства розглядається як систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації

про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості» [14,с.350].

Сформовані стратегічні завдання ФГ "КОЛОС-2006", було розроблено дерево цілей для підприємства (рисунок 3.2).

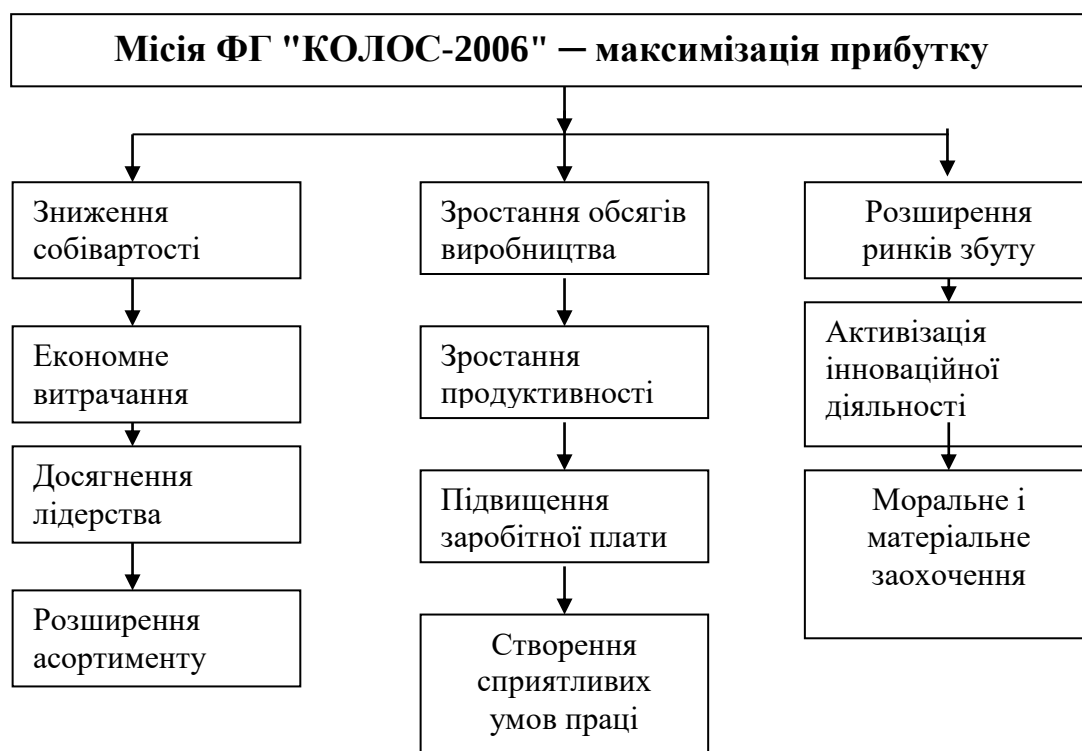

Рис. 3.2. Дерево цілей ФГ "КОЛОС-2006"

Дерево цілей є інструментом стратегічного управління, що відображає ієрархію стратегічних цілей підприємства. На вершині знаходиться основна мета, яку розбивають на підцілі, формуючи ієрархію цілей на різних рівнях. Це допомагає підприємству чітко спрямовувати свої зусилля для досягнення стратегічних завдань.

Взаємозв'язки між різними цілями чітко видно завдяки причинно-наслідковому ланцюжку (рис. 3.3). Ті, хто не сприяє виконанню основної мети, до розгляду не включаються.

Побудова стратегічної карти аграрного підприємства включає в себе аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, визначення місії, визначення стратегічних цілей та вибір шляхів їх досягнення. Ключові етапи:

Визначення стратегій:

Конкурентна стратегія: Вартість або унікальність продукту.

Розвиток ринку: Захоплення нових сегментів ринку.

Розширення продуктової лінійки: Додавання нових продуктів чи послуг.

Дії та плани:

Конкретні кроки: Як досягти поставлених цілей.

Бюджет та ресурси: Розподіл ресурсів для реалізації стратегій.

Моніторинг та оцінка:

Ключові показники продуктивності (КРІ): Вимірювання успішності.

Коригування стратегії: Зміни відповідно до змін у середовищі.

Цей процес допомагає аграрному підприємству ретельно розробити свою стратегію для досягнення успіху в довгостроковій перспективі.

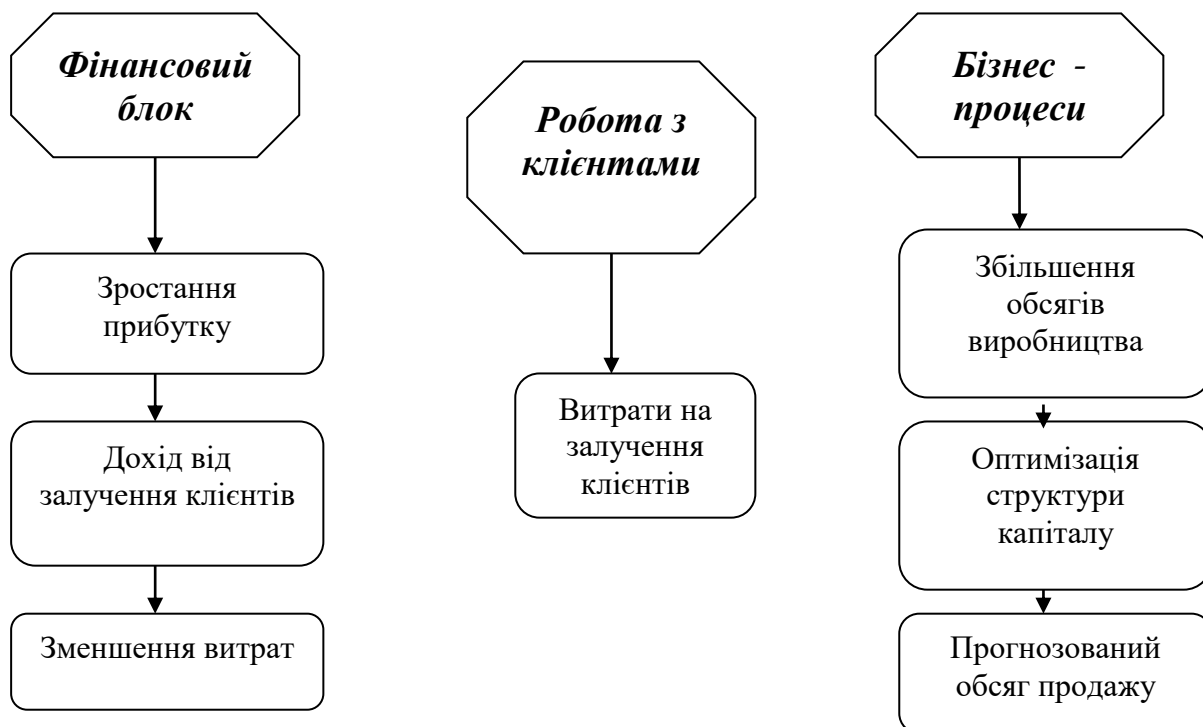

Рис. 3.3 Стратегічна карта ФГ "КОЛОС-2006"

Джерело: розроблено автором

Стратегічні напрямки розвитку фермерського підприємства можуть включати:

Розширення асортименту: Додавання нових культур або видів тварин, що дозволяє розширити ринковий потенціал.

Вдосконалення технологій: Використання сучасних технологій для підвищення продуктивності, ефективності використання ресурсів та якості продукції.

Розвиток місцевого ринку: Спрямоване зусилля на ринки збуту в місцевому споживачу відомстві для зменшення залежності від експорту.

Екологічна стійкість: Звернення уваги на екологічно чисті методи виробництва та збереження родючості ґрунтів.

Розвиток сільського туризму: Створення додаткових джерел прибутку через агротуризм та продаж продукції безпосередньо споживачам.

Управління ризиками: Впровадження стратегій для зменшення впливу негативних факторів, таких як погодні умови чи коливання цін.

Підвищення якості продукції: Зосередження на вдосконаленні стандартів якості, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Розвиток сільських кооперативів: Співпраця з іншими фермерськими господарствами для спільного збуту та обміну ресурсами.

Ці напрямки можуть залежати від конкретних умов та цілей фермерського підприємства.

3.2. Резерви підвищення економічної ефективності підприємства

Андрющенко І. Є. та Омельченко В. В. Зазначають, що «На основі факторних моделей визначають можливості кількісного та якісного росту основних показників фінансової діяльності, які виражаються у невикористаних, частково використаних та нераціонально використаних виробничих ресурсах» [5].

Аналізуючи фактори впливу на показники ефективності господарської діяльності ФГ «Колос-2006» скористуємось факторною моделлю аналізу валового прибутку на підприємстві. Слід зазначити, що хоча підприємство в 2020 році і виробляло окрім насіння соняшника, ще пшеницю озиму і просо, а в 2022 році –

пшеницю озиму і ячмінь, проте реалізовувало господарство лише насіння соняшника. Тому факторну модель по формуванню валового прибутку підприємства розглянемо виходячи з показників реалізації насіння соняшника (таблиця 3.1).

Модель формування валового прибутку підприємства представлена формулою:

$$VP = Q \times (P - C), \quad (3.1)$$

де: VP – валовий прибуток підприємства;

Q – кількість реалізованої продукції;

P – ціна реалізації продукції;

C – собівартість реалізованої продукції.

$$VP_{20} = 759,74 \times (912,54 - 900,04) = 9,5 \text{ тис грн.}$$

$$VP_{22} = 1846 \times (1636,72 - 1160,13) = 879,8 \text{ тис грн.}$$

$$VP_{\text{ум } 1} = 1846 \times (912,54 - 900,04) = 23,07 \text{ тис грн.}$$

$$VP_{\text{ум } 2} = 1846 \times (1636,72 - 900,04) = 1359,91 \text{ тис грн.}$$

Наступним кроком розрахуємо вплив кожного з цих факторів на валовий прибуток:

$$VP_{22} - VP_{20} = 879,8 - 9,5 = 870,3 \text{ тис грн. – відхилення загальне;}$$

$VP_{\text{ум } 1} - VP_{20} = 23,07 - 9,5 = 13,57 \text{ тис грн. – вплив на валовий прибуток обсягу реалізації;}$

$VP_{\text{ум } 2} - VP_{\text{ум } 1} = 1359,91 - 23,07 = 1336,84 \text{ тис грн. – вплив на валовий прибуток ціни реалізації;}$

$VP_{22} - VP_{\text{ум } 2} = 879,8 - 1359,91 = - 480,11 \text{ тис грн. – вплив на валовий прибуток собівартості продукції;}$

Таблиця 3.1

Факторний аналіз валового прибутку від реалізації насіння соняшника

Вид продукції	Кількість, ц		Ціна 1ц, грн.		Собівартість 1ц грн.		Валовий прибуток, тис грн.				Відхилення (+,-)			
	2020р.	2022р.	2020р.	2022р.	2020р.	2022р.	2020р.	При звітній кількості та базисній ціні	При звітній кількості і ціні та базисній	2022р.	Загальне	У тому числі		
												Обсягу реалізації	ціни	Собівартості 1 ц
Насіння соняшника	759,74	1846	912,54	1636,72	900,04	1160,13	9,5	23,07	1359,91	879,8	870,3	13,57	1336,84	- 480,11

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

Виходячи з результатів факторного аналізу, слід відмітити, що за період 2020-2022 років підприємство збільшило валовий прибуток від реалізації насіння соняшника на 870,8 тис грн. Розглядаючи безпосередньо вплив факторів, слід відмітити позитивний вплив на валовий прибуток зміни ціни реалізації насіння соняшника, що сприяло збільшенню валового прибутку на 1336,84 тис грн. та збільшення обсягу реалізації продукції, яке збільшило валовий прибуток на 13,57 тис грн. Проте, збільшення собівартості насіння соняшника призвело до недоотримання валового прибутку в розмірі 480,11 тис грн.

Одним із резервів збільшення обсягу продажів є оптимізація асортименту продукції. Сутність формування асортименту та його управління як процесів полягає в тому, що підприємство має пропонувати певну сукупність продукції та послуг, які б, відповідаючи загалом профілю його діяльності, найбільш повно задовольняли вимоги певних категорій споживачів. Ключовим моментом є не просто оптимізація асортименту, але використання продукції з найнижчою собівартістю. Отже резервом покращення економічної ефективності ФГ «КОЛОС-2006» є розширення асортименту виробленої продукції.

Маржинальний аналіз дозволяє знайти найбільш вигідні комбінації між питомими змінними витратами, ціною, постійними витратами та обсягом продажу. Тому цей аналіз, як і говорилося раніше, неможливий без поділу витрат на змінні та постійні. Аналіз беззбитковості також входить у маржинальний аналіз, і дозволяє обчислити за якої кількості продажів або суми витрата дорівнює доходу. Діяльність не приносить прибутку, але й не зазнає збитків. Продажі приносять прибуток, якщо перевищують точку беззбитковості; якщо ж продажу не досягають точки беззбитковості, то вони спричиняють збитки. Багато економістів точку беззбитковості називають порогом рентабельності. Високий поріг рентабельності підприємству складно переступити, а за низького порогу

рентабельності легше пережити падіння попиту послуги чи продукцію, відмовитися від не виправдано завищених ціни продукцію.

Аналіз безбитковості – аналіз можливих результатів прогнозованого виробництва з урахуванням математичної моделі, що дозволяє визначити величини доходів і витрат за різних рівнях ділової активності залежно від обсягу виробництва, продажів; а також визначити точку безбитковості, що відповідає мінімальному обсягу виробництва, коли виручка від продажу продукції відповідає сумі постійних та змінних витрат, тобто точку, в якій отриманий дохід точно покриває витрати.

Розглянемо аналіз безбитковості ФГ «КОЛОС-2006» в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз безбитковості підприємства

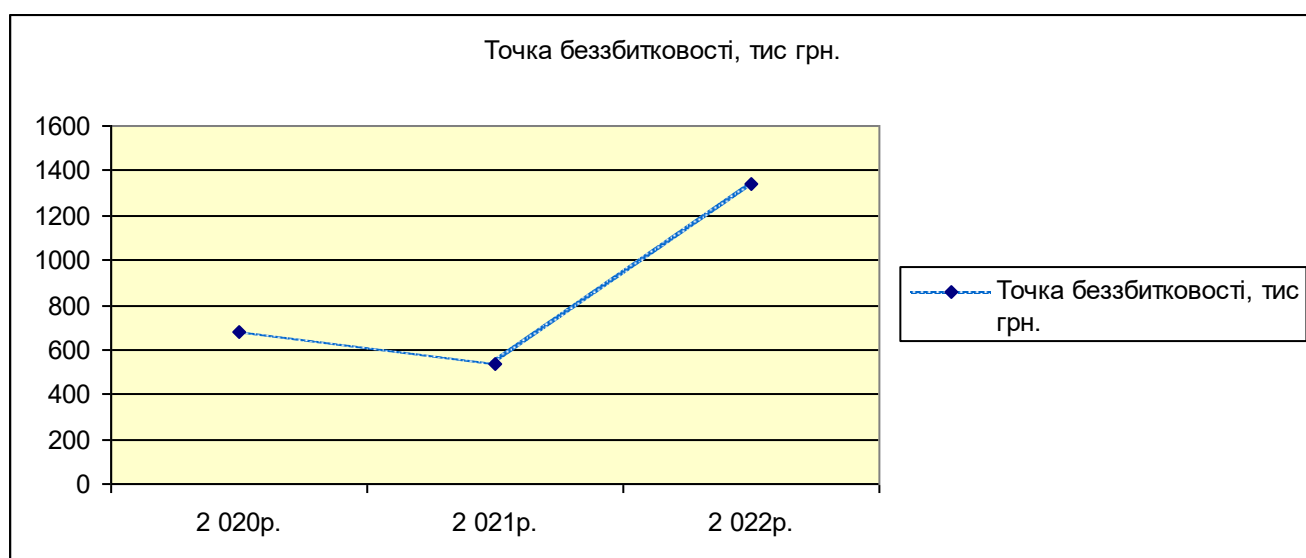
Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+,-)
Обсяг реалізації продукції, ц	759,74	732	1846	1086,26
Ціна реалізації, грн./ц	912,54	1663,93	1636,72	724,17
Чистий дохід, виручка від реалізації, тис грн.	693,3	1218	3021,4	2328,1
Змінні витрати, тис грн.	320,4	354	1428,8	1108,4
Маржинальний прибуток, тис грн.	372,9	864	1592,6	1219,7
Постійні витрати, тис грн.	363,4	377,9	712,8	349,4
Валовий прибуток, тис грн.	9,5	486,1	879,8	870,3
Точка безбитковості, тис грн.	677	532,73	1344,9	667,9

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ФГ «КОЛОС-2006»

З таблиці 3.3 та малюнка 3.4 видно, що у 2020-2022 роках, підприємство знаходилося вище за поріг безбитковості діяльності, тобто маржинальний прибуток покриває величину постійних витрат. Збільшення обсягу виробництва продукції на 1086,26 тис грн. та збільшення ціни реалізації продукції на 724,17

грн./ц за період 2020-2022 роки призвели до збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції на 2328,1 тис грн. Таким чином спостерігаємо збільшення маржинального прибутку підприємства 1219,7 тис грн., не звертаючи на одночасне збільшення змінних витрат на 1108,4 тис грн. Тож бачимо, що в 2020 році точка беззбитковості склала 677 тис грн., в 2021 році точка беззбитковості склала 532,73 тис грн., в 2022 році – точка беззбитковості склала 1344,9 тис грн.

Аналіз беззбитковості дозволяє визначити критичний рівень обсягу продажу (поріг рентабельності), встановити зону беззбитковості підприємства, розрахувати силу впливу операційного важеля, що характеризує ризик втрати прибутку, суму зниження постійних витрат, якщо підприємство має намір зберегти певний відсоток прибутку при падінні обсягу реалізації на даний відсоток та інше.

**Рис. 3.4 Графічне зображення точки беззбитковості
на ФГ «КОЛОС-2006»**

Джерело: побудовано автором

Аналізуючи точку беззбитковості слід відзначити збільшення її розміру на 667,9 тис грн. у 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Таким чином станом на 2022 рік точка беззбитковості для ФГ «КОЛОС-2006» складає 1344,9 тис грн. при валовому прибутку 879,8 тис грн.

Крім того зараз фермери, які впроваджують відновлювальні методи сільського господарства, мають змогу отримати фінансові переваги особисто для себе, покращення місцевої екосистеми та здоров'я планети. Це можна здійснити по програмі Карбонове фермерство [20].

Карбонове фермерство - це метод сільськогосподарського виробництва, спрямований на збереження та підвищення вуглецевого збереження в ґрунті та рослинах для зменшення викидів парникових газів. Воно включає в себе використання практик, спрямованих на збільшення вмісту органічного вуглецю в ґрунті, які можуть включати мульчування, компостування та інші прийоми сталого землеробства.

Карбонове фермерство має кілька переваг:

Збереження вуглецю в ґрунті: практики, такі як мульчування та компостування, сприяють накопиченню органічного вуглецю в ґрунті, що сприяє його родючості та довготривалому збереженню вуглецю.

Зменшення викидів парникових газів: Карбонове фермерство допомагає зменшити викиди газів, таких як діоксид вуглецю та метан, які сприяють змінам клімату.

Сталість врожаю: збільшення родючості ґрунту сприяє стабільному врожаю та резистентності до екстремальних погодних умов.

Зменшення потреби у хімічних добривах: збереження та використання органічних матеріалів може зменшити необхідність у синтетичних хімічних добривах, зменшуючи вплив на навколишнє середовище.

Підвищення біорізноманіття: сталість ґрунтового середовища сприяє збереженню та підтримці різноманіття рослин та мікроорганізмів.

Ці переваги роблять карбонове фермерство привабливим варіантом для сталого сільськогосподарського виробництва.

Вуглецевий сертифікат – це одна тонна еквіваленту CO₂ збереженого у ґрунті. Вуглецеві сертифікати отримують щорічно із врожаєм. Наприкінці року вуглецеві сертифікати видаються фермерам, щоб ті могли зберегти або продати їх. Покупцями вуглецевих сертифікатів є зазвичай великі компанії, які хочуть

компенсувати власні неминучі викиди. У 2021 році українські фермери отримали у середньому 25 євро з гектару за кількість збереженого вуглецю [20]. За допомогою Agreeena Carbon ФГ «КОЛОС-2006» може отримувати та продавати вуглецеві сертифікати, за умови, якщо впровадить методи відновлюваного землеробства, які зменшують викиди CO₂e (наприклад, землеробство без оранки та с запровадженням посів покривних культур) [20].

З розрахунку на 300 га ФГ «КОЛОС-2006» може отримати $25 \times 300 = 7500$ євро на рік додаткового фінансового прибутку.

3.3. Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємства

Зробивши економічну оцінку виробництву продукції в ФГ «КОЛОС-2006» слід відмітити, що в господарстві вирощуються лише три культури: пшениця, ячмінь та насіння соняшника. Причому товарною продукцією є лише насіння соняшника. Таким чином порушується принципи витримки сівозмін на підприємстві, що підтверджується низькою врожайністю на підприємстві та виснаженням ґрунту. Тому нами запропоновано підприємству ввести в сівозміну ще дві культури: просо і нут.

Вирощування проса на півдні Одещини може мати декілька переваг. Має сприятливий клімат. Теплі літа і помірна вологість дозволяють рослинам добре розвиватися. Вирощування проса може бути частиною різноманітних господарських операцій, що дозволяє розширити аграрні можливості регіону.

Ринковий попит: Продукція проса широко використовується в різних галузях, включаючи харчову, кормову та промислову, що створює попит на цю культуру.

Економічні можливості: Вирощування проса є вигідним для.

Звісно, вирощування проса вимагає певних зусиль та знань, а також управління ризиками, пов'язаними з погодними умовами і ринковими факторами.

Вирощування нуту в південній частині Одеської області має свої переваги:

Кліматичні умови: Південна частина Одеської області має теплий і сухий клімат, що сприяє росту нуту. Рослина відмінно переносить спеку та засуху.

Врожайність: нут вирощуваний в цій області може мати хорошу врожайність, оскільки ґрунти тут сприятливі для його росту.

Можливості для ротації культур: вирощування нуту може бути частиною ротаційної системи посівів, допомагаючи підвищити родючість ґрунту та запобігти виникненню хвороб та шкідників.

Ринкові можливості: нут є популярним продуктом в харчовій промисловості і має великий попит як в Україні, так і за кордоном.

Екологічний аспект: нут є природною азотфіксуючою культурою, що може полегшити використання добрив та сприяти екологічному землеробству.

З урахуванням цих факторів, вирощування нуту на підприємстві може бути прибутковим та ефективним.

Розглянемо план складу і структури посівів в ФГ «КОЛОС-2006» в перспективі на 2025 рік.

Таблиця 3.3

**Склад і структура посівів в ФГ «КОЛОС-2006» в
перспективі на 2025 рік, га**

Види продукції	В середньому за 2020 - 2022роки		Проект на 2025рік		2025р до середньорічного (2020-2022рр.)	
	га	%	га	%	(+,-)	%
Зернові та зернобобові - всього:	181	62,08	230	76,67	49	127,07
В т.ч. пшениця озима	148	50,75	70	23,33	-78	47,29
Ячмінь	33	11,31	50	16,66	17	151,51
Просо	0	0	60	20	60	X
Нут	0	0	50	26,31	50	X
Насіння соняшника	110,59	37,92	70	23,33	-40,59	63,29
Всього посівів	291,59	100	300	100	8,41	102,88

Джерело: розраховано автором

Виходячи з розрахунків середніх показників земельних площ в господарстві, слід зазначити, що в проекті загальна основна площа дорівнює фактичній площі за 2022 рік, а саме 300 га. Проте враховуючи, особливості сівозміни, в проекті були запропоновані зміни в площі під посівами, а саме: введення проса на площі 60 га, нута – на площі 50 га, площу під пшеницею пропонуємо скоротити до 70 га, проте під ячменем – навпаки збільшити на 51%. Також, не менш важливо скоротити площу під насінням соняшника до 70 га.

Урожайність на перспективу плануємо, виходячи з досягнень попередніх років, а також на розрахунках обґрунтованого приросту урожайності для конкретних ґрунтово-кліматичних умов.

На прикладі таблиці 3.4 представлено планові розрахунки урожайності основних культур в ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу (2025 р.).

Таблиця 3.4.

**Розрахунок планової урожайності культур
в ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу (2025р.)**

Сільськогосподарські культури	Фактична урожайність за 2021р., ц/га	В середньому за 2020 – 2022 рр. з 1 га, ц	Приріст урожайності за рахунок факторів, ц/га			Проект на 2025 р. з 1 га, ц
			Використання добрив	Поліпшення насінництва	Використання засобів захисту рослин	
Зернові та зернобобові - всього:	7,6	12,9	х	х	х	28,9
В т.ч. пшениця озима	7,1	12,7	8,2	4,2	3,5	28,6
Ячмінь	9,3	13,0	9,0	5,1	2,6	29,7
Просо	0	0	0	0	0	12,00
Нут	0	0	0	0	0	15,0
Насіння соняшника	4,99	10,5	5,2	2,8	2,0	20,5

Джерело: розраховано автором

Згідно плану, спостерігаємо збільшення врожайності культур підприємства за рахунок використання добрив, поліпшення насіння та використання засобів захисту рослин. Так, заплановано збільшення врожайності зернових до 28,9 ц/га. В тому числі, пшениці озимої планується збільшення врожайності до 28,6 ц/га (за рахунок використання добрив на 8,2 ц/га, за рахунок поліпшення насіння – на 4,2 ц/га та за рахунок використання засобів захисту рослин – на 3,5 ц/га). Врожайність ячменю планується збільшити до 29,7 ц/га (за рахунок добрив – на 9,0 ц/га, за рахунок поліпшення насіння – на 5,1 ц/га та за рахунок використання засобів захисту рослин – на 2,6 ц/га). Врожайність ячменю та сорго враховані згідно врожайності культур та географічних особливостей. Врожайність насіння соняшника також збільшуємо до 20,5 ц/га (за рахунок використання добрив на 5,2 ц/га, за рахунок поліпшення насіння – на 2,8 ц/га та за рахунок використання засобів захисту рослин – на 2,0 ц/га).

Обсяг виробництва зерна в ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу представлені в таблиці 3.5. Розрахунки валової продукції на перспективу розраховані виходячи з запланованої врожайності та розміру посівних площ.

Враховуючи вихідні дані виробництва продукції по підприємству на 2025 рік, маємо виробництво продукції у початково-оприбуткованій ціні та у вазі після доробки: пшениці – 2002ц та 1912 ц відповідно; ячменю – 1485 ц та 1390 ц відповідно; просо – 720ц та 706 ц відповідно; нут – 750ц та 745 ц відповідно; насіння соняшника 1435ц та 1302ц відповідно.

Важливим показником для розуміння ефективності виробництва продукції є вартість валової продукції в поточних цінах. Таким чином на перспективу, з урахуванням сівозміни на підприємстві і введені культури проса та нута, маємо вартість валової продукції в поточних цінах: пшениці – на суму 1032,48 тис грн., ячменю на суму 646,35 тис грн., проса – 593,04 тис грн., нут – 1862,00 тис грн. та насіння соняшника – 2188,29 тис грн.

Таблиця 3.5

**Виробництво продукції рослинництва в
ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу (2025р.)**

Види продукції	Площа, га	Урожайність, ц / га	Валовий збір основної продукції, ц		Вартість валової продукції в поточних цінах, тис. грн.	
			у початково-оприбуткованій вазі	у вазі після доробки	1 ц, грн.	всього, тис. грн.
Зернові та зернобобові - всього:	230	28,9	6069	5983	х	4134,37
В т.ч. пшениця озима	70	28,6	2002	1912	540	1032,48
Ячмінь	50	29,7	1485	1390	465	646,35
Просо	60	12,00	720	706	840	593,04
Нут	50	15,0	750	745	2500	1862,5
Насіння соняшника	70	20,5	1435	1302	1680,72	2188,29
Разом по підприємству	300	Х	Х	Х	Х	6322,66

Джерело: розраховано автором

Важливим показником для розрахунку ефективності проекту відіграють виробничі витрати, собівартість продукції та виручка від реалізації продукції. Для цього важливо спланувати обсяг реалізації продукції (табл.3.6)

Рівень товарності основних видів продукції був запланований з урахуванням фактичного рівня за період дослідження, частки орендної плати орендодавцям, яку планується видати сільськогосподарською продукцією, необхідності поповнення страхового (резервного) фонду господарства. Так, рівень товарності зерна в господарстві становитиме близько 87 %.

З урахуванням обсягів виробництва і реалізації продукції, на підприємстві планується розмір виробничих та інших витрат.

Таблиця 3.6.

План реалізації продукції рослинництва в ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу (2025 р.)

Види продукції	Обсяги виробництва, ц	Рівень товарності, %	Обсяги реалізації, ц
Зерно – всього	5983	87	5205,21
В т.ч. пшениця озима	1912	88	1682,56
Ячмінь	1390	75	1042,5
Просо	706	97	684,82
Нут	745	95	707,75
Насіння соняшника	1302	92	1197,84

Джерело: розраховано автором

Економічним підгрунтям для визначення собівартості сільськогосподарської продукції є технологічні карти та нормативні показники витрат матеріально-технічних ресурсів. Планові посівні площі та нормативи витрат на 1 га посіву кожної культури дають змогу визначити виробничу собівартість всієї продукції та 1ц. Відповідні розрахунки по виробництву продукції рослинництва наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Проект витрат на виробництво продукції рослинництва в ФГ «КОЛОС-2006» (2025 р.)

Види продукції	Загальна сума прямих витрат, тис. грн.	Витрати на збут, тис. грн.	Всього витрат, тис. грн.	Собівар тість 1 ц., грн
Пшениця озима	658,97	9,2	668,17	391,65
Ячмінь	358,15	3,6	361,75	343,55
Просо	288,17	1,7	289,87	420,8
Нут	668,76	134,7	803,46	944,91
Насіння соняшника	1165,10	221,4	1386,50	972,67
Всього	3139,16	370,6	3509,76	х

Джерело: розраховано автором

Планові розрахунки відображають прямі витрати та витрати на реалізацію продукції, а також планову собівартість одиниці продукції. Формування собівартості одиниці продукції відбувалось згідно поточної собівартості, скоригованої на заплановане збільшення валової продукції в результаті покращення сівозмін на підприємстві. В результаті введеного проса та нута на підприємстві відбудеться збагачення ґрунту азотом, що також може зменшити потребу підприємства в мінеральних добривах. І як результат зменшити собівартість продукції. Таким чином, спостерігаємо в планових показниках загальну суму прямих витрат на рівні 3139,16 тис грн., витрати на збут продукції – на рівні 370,6 тис грн., загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції складає по підприємству 3509,76 тис грн.

Ціни реалізації продукції ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу планувались на підставі даних цінового моніторингу, на основі сучасної економічної та політичної ситуації в Україні та з урахуванням інфляційного звіту НБУ.

Фінансові результати від реалізації продукції рослинництва ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу представлені в таблиці 3.8.

Виходячи з розрахункових показників перспективного плану розвитку слід відмітити:

- чистий дохід від реалізації продукції за перспективним планом розвитку складає 5751,20 тис грн.;
- собівартість реалізованої продукції на підприємстві складає 3509,76 тис грн.;
- валовий прибуток від реалізації продукції складе 2241,44 тис. грн.

Як результат, рентабельність виробничої діяльності складе 63,86%. Що є достатньо високим показником, який характеризує ефективність діяльності підприємства. Серед культур, які пропонуються вирощувати на підприємстві, найбільш рентабельною культурою є нут (120,21%) та просо (98,44%).

Таблиця 3.8

Фінансові результати від реалізації продукції рослинництва ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу, 2025 р.

Види продукції	Обсяг виробництва, ц	Обсяг реалізації, ц	Ціна реалізації 1 ц, грн.	Виробнича собівартість 1 ц, грн.	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	Виробнича собівартість продукції, тис. грн.	Витрати на реалізацію продукції, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Валовий прибуток від реалізації, тис. грн.	Рівень рентабельності, %
Пшениця озима	1912	1682,56	540	391,65	908,58	658,97	9,2	668,17	240,40	35,97
Ячмінь	1390	1042,5	465	343,55	484,76	358,15	3,6	361,75	123,01	34,00
Просо	706	684,82	840	420,8	575,24	288,17	1,7	289,87	285,37	98,44
Нут	745	707,75	2500	944,91	1769,37	668,76	134,7	803,46	965,91	120,21
Насіння соняшника	1302	1197,84	1680,7 2	972,67	2013,23	1165,10	221,4	1386,50	626,73	45,20
Разом по підприємству	X	x	x	x	5751,20	3139,16	370,6	3509,76	2241,44	63,86

Джерело: розраховано автором

Позитивні фінансові результати від реалізації та отриманий прибуток є основою екстенсивного відтворення та економічною основою відтворення виробничих ресурсів та оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Економічний ефект впровадження розробленої програми розвитку рослинництва в ФГ «КОЛОС-2006» розглянемо на підставі даних таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

**Економічна ефективність виробництва продукції рослинництва
в ФГ «КОЛОС-2006» на перспективу (2025р.)**

Показники	В середньому за 2020-2022 рр.	Фактично за 2022р.	Проект на 2025р.	Проект до середнього за 2020- 2022 рр.	
				+, -	%
Площа під зерновими, га	291,59	300	300	8,41	102,88
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	2630,9	3021,4	5751,20	3120,3	В 2,18р.
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1883,8	2141,6	3509,76	1625,96	186,60
Валовий прибуток, тис. грн.	747,1	879,8	2241,44	1494,34	В 3 р.
Рівень рентабельності, виробництва, %	30,1	41,08	63,86	33,76	X
Рівень рентабельності продажу, %	20,94	29,11	38,97	18,03	X

Джерело: розраховано автором

Розглядаючи економічну ефективність від запропонованого перспективного плану розвитку виробництва продукції рослинництва на підприємстві, слід відмітити позитивні зрушення в економічних показниках. Так на площі, яка дорівнює фактичному значенню звітної періоду (300 га), нами було запропоновано ввести в сівозміну дві нові культури, а саме просо і нут. Як наслідок маємо в господарстві дві високоліквідні культури, які мають попит на

світовому ринку та ціну, вищу за ті культури , які вирощувало господарство при невисоких затратах на їх вирощування. В наслідок таких змін маємо збільшення чистого доходу(виручки від реалізації продукції) на 3120,3 тис грн. (в 2,18р.) більше порівняно з середнім значенням 2020-2022 років. А також на 2729,8 тис грн. в порівнянні з 2022 роком. Незважаючи на збільшення собівартості виробництва та реалізації продукції на 86,6% (пов'язані з закупкою насіння нових культур, підготовкою ґрунту, логістикою реалізації продукції та інфляцією майбутнього періоду), маємо збільшення валового прибутку на підприємстві на 1494,34 тис грн. порівняно з середнім значенням 2020-2022 років. Запропоновані заходи підвищили рівень рентабельності виробництва підприємства на 33,76% і склав у 2025 році 63,86%. Рентабельність продажу збільшилася на 18,03% і за планом становить 38,97%.

ВИСНОВКИ

Підприємство ФГ "КОЛОС-2006" – це аграрне мікропідприємство, зареєстрована 18.07.2005 за юридичною адресою Україна, Одеська обл., Білгород-Дністровський р-н, село Старосілля, вулиця Котовського.

Аналізуючи забезпеченість підприємства ресурсами, слід відмітити, що за підприємством закріплено станом на 2022 рік 220 га земельних угідь. Всі земельні угіддя підприємства представлені ріллею. Що стосується забезпечення підприємства капіталом, слід відмітити незначне збільшення авансованого капіталу на 12,04%, зростання власного капіталу відбулося на рівні 17,43%, оборотні активи зросли за дослідний період на 14,40%. Необоротні активи на підприємстві представлені основними засобами, які за період дослідження зменшилися на 108,9 тис грн. або 11,73%. Так як це фермерське господарство, то в 2022 році кількість працюючих складає лише 4 особи. Порівняно з 2020 роком це менше на 1 людину.

Мікропідприємство не має розширеного асортименту виробляємої продукції, це пов'язано з невеликою кількістю земельних угідь в даному господарстві, тому асортимент вузький і представлений такими видами продукції, як пшениця, ячмінь та насіння соняшника.

На підприємстві за 2020-2022 роки відбулося збільшення майна підприємства на 1239,1 тис грн. (або 12,04%). Проте, що стосується необоротних активів, то спостерігаємо їх скорочення на 11,73% за рахунок зменшення основних фондів підприємства.

Розглядаючи структуру балансу підприємства за звітній 2022 рік, слід відмітити, що на протязі року відбулись такі зміни:

1. Баланс підприємства збільшився на 383,7 тис грн. або 3,44%.
2. В структурі активу балансу спостерігаємо збільшення необоротних активів на 52,7 тис грн. або 6,87%; оборотні активи збільшилися на 331 тис грн. або на 3,19%.

3. В оборотних активах збільшення відбулося в статтях запаси (на 3,79%) та гроші та їх еквіваленти (на 3,2%).

Слід відзначити негативне становище пов'язане з дебіторською заборгованістю. Так розмір дебіторської заборгованості на початок року дорівнює розміру на кінець року, що означає несплату таких коштів в термін. Перехід поточної дебіторської заборгованості в довгострокову, а потім в безнадійну – негативне явище для підприємства, яке знижує його ефективність господарської діяльності. Керівництву підприємства негайно потрібно застосувати заходи щодо повернення дебіторської заборгованості.

4. Що стосується динаміки статей пасиву балансу, слід відмітити збільшення власного капіталу на 6,58%, зменшення кредиторської заборгованості (на 32,3%) – що говорить про гарну платіжну дисципліну господарства. Також слід відмітити зменшення суми короткострокових кредитів, наданих підприємству (на 200 тис грн.).

Проаналізувавши показники ліквідності підприємства, спостерігаємо відповідність коефіцієнта загальної ліквідності (покриття) та коефіцієнта швидкої ліквідності нормативним значенням цих показників. Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) станом на 2022 рік складає 5,84 в.п. Це каже про те, що підприємство може вчасно погасити короткострокові зобов'язання, використовуючи поточні активи. Коефіцієнт швидкої ліквідності станом на 2022 рік складає 0,95 в.п. Проте коефіцієнт абсолютної ліквідності за весь період дослідження значно менше нормативного значення (0,04 в.п. на 2022р.). У 2022 році на 100 грн. поточних зобов'язань припадає 0,04 грн. власних коштів.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється насамперед у швидкості обігу його коштів. Згідно з коефіцієнтами ділової активності підприємство здійснює свою діяльність ефективно.

В цілому по підприємству спостерігається покращення показників ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності, що вказує на покращення ефективності господарської діяльності.

За останні роки відбулося значне зростання чистого доходу (виручки) від реалізації продукції. Так з 693,3 тис грн. у 2020 році мікропідприємство отримало 3021,4 тис грн. у 2022 році, що більше на 2328,1 тис грн. або в 4,3 рази.

Прослідковуючи динаміку зміни значень інтегрального показника ефективності управління виробничою діяльністю ФГ "КОЛОС-2006", слід відмітити його позитивне значення, яке збільшується на протязі дослідного періода з 1,24 пункти в 2020 році до 4,62 пункти в 2022 році. Це свідчить про достатньо ефективне управління виробничою діяльністю на підприємстві.

Розглядаючи показники господарської діяльності, спостерігаємо покращення показників рентабельності в 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Так, рентабельність основного діяльності підвищилася на 39,69 %, що говорить про значне зростання ефективності господарської діяльності підприємства. Рентабельність продажу з 1,37% у 2020 році підвищилася до 29,11% у 2022 році, що на 27,74% більше. Щодо рентабельності запасів, спостерігаємо збільшення показника на 6,55%, що вказує на більш ефективне використання оборотних активів підприємства.

Аналізуючи фактори впливу на показники ефективності господарської діяльності ФГ «Колос-2006» скористуємось факторною моделлю аналізу валового прибутку на підприємстві. Слід зазначити, що хоча підприємство в 2020 році і виробляло окрім насіння соняшника, ще пшеницю озиму і просо, а в 2022 році – пшеницю озиму і ячмінь, проте реалізовувало господарство лише насіння соняшника. Виходячи з результатів факторного аналізу, слід відмітити, що за період 2020-2022 років підприємство збільшило валовий прибуток від реалізації насіння соняшника на 870,8 тис грн. Розглядаючи безпосередньо вплив факторів, слід відмітити позитивний вплив на валовий прибуток зміни ціни реалізації насіння соняшника, що сприяло збільшенню валового прибутку на 1336,84 тис грн. та збільшення обсягу реалізації продукції, яке збільшило валовий прибуток на 13,57 тис грн. Проте, збільшення собівартості насіння соняшника призвело до недоотримання валового прибутку в розмірі 480,11 тис грн.

Одним із резервів збільшення обсягу продажів є оптимізація асортименту

продукції. Тому нами запропоновано підприємству ввести в сівозміну ще дві культури: просо і нут.

Розглядаючи економічну ефективність від запропонованого перспективного плану розвитку виробництва продукції рослинництва на підприємстві, слід відмітити позитивні зрушення в економічних показниках. Маємо в господарстві дві високоліквідні культури, які мають попит на світовому ринку та ціну, вищу за ті культури, які вирощувало господарство при невисоких затратах на їх вирощування. В наслідок таких змін маємо збільшення чистого доходу(виручки від реалізації продукції) на 3120,3 тис грн. (в 2,18р.) більше порівняно з середнім значенням 2020-2022 років. А також на 2729,8 тис грн. в порівнянні з 2022 роком. Незважаючи на збільшення собівартості виробництва та реалізації продукції на 86,6% (пов'язані з закупкою насіння нових культур, підготовкою ґрунту, логістикою реалізації продукції та інфляцією майбутнього періоду), маємо збільшення валового прибутку на підприємстві на 1494,34 тис грн. порівняно з середнім значенням 2020-2022 років. Запропоновані заходи підвищили рівень рентабельності виробництва підприємства на 33,76% і склав у 2025 році 63,86%. Рентабельність продажу збільшилася на 18,03% і за планом становить 38,97%.

Тому, для подальшого підвищення економічної ефективності, необхідно застосовувати цілісну систему організаційно-технічних та фінансових заходів. Серед таких заходів можна запропонувати:

- регулювання тривалості виробничого та фінансового циклів, оскільки оборотність поточних активів збільшується зі зменшенням тривалості виробничого і фінансового циклів;
- впровадження на підприємстві методики оптимального вкладення коштів у запаси матеріалів і покупних виробів;
- встановлення прогресивних норм витрати сировини, матеріалів та палива;
- систематична перевірка стану складських запасів;
- зменшення періоду обороту дебіторської заборгованості;
- зменшення періоду обороту авансів за матеріали, тобто скорочення часу між оплатою матеріалів та їх надходженням на підприємство;

- перейти ФГ «Колос-2006» на карбонове фермерство. З розрахунку на 300 га ФГ «КОЛОС-2006» може отримати $25 \times 300 = 7500$ євро на рік додаткового фінансового прибутку.

Список використаних джерел:

1. Gudz P., Oliinyk Y., Shkurupska I., Ivanchenkov V., Petrenko O., Vlasenko Y. Formation of foreign economic potential of the region as a factor of competitive development of the territory. *International Journal of Management(IJM)*. Volume 11. Number 5, 2020. P. 590-601 URL: https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_5/IJM_11_05_053.pdf (дата звернення 05.10.2023р.)
2. Lagodiienko V.V., Datsii O. I., Petrenko O.P., Tepliuk M.A., Budiaiev M.O. Economic aspects of assessment and marketing of carbon emissions by enterprises based on the principles of sustainable development. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2023. №3. Pp. 111–117. URL: <http://nvngu.in.ua/index.php/uk/arkhiv-zhurnalu/za-vipuskami/1896-2023/zmist-3-2023/6625-111> (дата звернення 01.09.2023р.)
3. Аванесова Н. Е. Категорія «ефективність» у системі взаємодоповнюючих понять. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019. Вип. 1 (1). С. 307-313.
4. Александрова В. О. Методичні положення визначення факторів впливу на ефективність проведення реорганізації діяльності. *Бізнес Інформ*. 2022. № 2. С. 146-152
5. Андрющенко І. Є., Омельченко В. В. Використання факторного моделювання в діагностиці фінансової діяльності. *Ефективна економіка*. 2020. №10 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/3.pdf (дата звернення 21.10.2023р.)
6. Атамась Г.П., Петренко О.П. Інвестиційна діяльність підприємств в коронокризисних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2022. 2 (75). С.7-15. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1058> (дата звернення 17.09.2023р.)
7. Богданович О. Г. Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2020. № 1. С. 45-58.

8. Бойчик І. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор - Видавництво, 2016. 378 с.
9. Бочан І. О., Скрипко Т.О. Підвищення ефективності діяльності малих підприємств сфери послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2020. Вип. 41. С. 4-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_41_3(дата звернення 25.10.2023р.)
10. Бурик А.Ф., Світовий О.М., Мачушенко О.Г. Планування діяльності підприємства: навч.посібн. К. : ЦУЛ, 2021. 260 с.
11. Верхолюк С.Д. Технологічні аспекти збільшення зернової продуктивності сортів сої в умовах правобережного лісостепу України. Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Progressive Opportunities and Solutions of Advanced Society» (м. Дніпро, 16-17 листопада 2023 р.), Дніпро, 2023. С. 65-67
12. Воронкова Т. Є., Маслюк Л. Л. Підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості в умовах ринкових відносин. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. С. 47-51
13. Гавриленко В., Чиж В. Обліково-аналітичний супровід антикризового управління у досягненні цілей сталого розвитку. *Збірник тез доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасної економік»* (м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р.), Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2023. С.30-33
14. Готь О.Я. Стратегія підприємства як чинник його конкурентоспроможності. *Ефективна економіка.* 2017. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5660> (дата звернення 25.10.2023р.)
15. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. *Ефективна економіка.* 2016. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf. (дата звернення 25.10.2023р.)
16. Гречко А. В., Балагир Б. В. Дослідження шляхів підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємства. *Ефективна*

економіка. 2016. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4780> (дата звернення 05.10.2023р.)

17. Григораш О.В., Булигіна Д.О. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємств. Приазовський економічний вісник. 2018. Випуск 6(11). С.154-157 URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/30.pdf (дата звернення 01.10.2023р.)

18. Гудзь О.І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. Економіка і суспільство. 2018. №18. С. 346-350

19. Дерій Ж.В., Зосименко Т.І. Економіка підприємства. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи з дисципліни Економіка підприємства здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 “Управління та адміністрування” спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” всіх форм навчання. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2012. 29 с. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/25468/Економіка%20підприємства..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 01.10.2023р.)

20. Дізнайтесь, як Ви можете заробляти на карбоновому фермерстві. Agreeena. URL: <https://agreeena.com/omishchenko/> (дата звернення 21.10.2023р.)

21. Добрунік Т.П. Стратегія розвитку фермерських господарств як основа підвищення їх конкурентоспроможності. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7303/3/Стратегія%20розвитку%20фермерських%20господарств%20як%20основа%20підвищення%20їх%20конкурентоспроможності.pdf> (дата звернення 20.10.2023р.)

22. Дяченко О.В. Роль та оцінка вибору стратегії розвитку аграрних (фермерських) господарств у впровадженні концепції сталого розвитку сільських територій. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/4297/1/Дяченко%20О.В.doc.pdf> (дата звернення 01.10.2023р.)

23. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. URL:

[file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/Ekonomik_2021%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рабочий%20стол/operaweb/Ekonomik_2021%20(1).pdf) (дата звернення 01.10.2023р.)

24. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 760с.

25. Жечева І.П., Петренко О.П. Підвищення економічної ефективності підприємства. Збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління - 2023» (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.), НУОП. Одеса, 2023. С. 99-102 URL: https://economics.net.ua/files/science/admin_men/2023/tezy.pdf (дата звернення 01.10.2023р.)

26. Захарченко В.І. Економіка підприємства. Практикум: навч. посібник. Львів. Видавництво: Магнолія. 2019. 144с.

27. Зось-Кіор М. В., Ільїн В. Ю., Жмурко І. О. Управління стратегією підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 40. С. 193-197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_40_36(дата звернення 21.10.2023р.)

28. Іванова О.А., Пеліхов Є.Ф., Сумець О.М. Економіка сучасного підприємства: навч.посіб. Харків: Вид-во НУА, 2017. 312с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=EE87DwAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення 01.10.2023р.)

29. Ізмайлова К. Обґрунтування економічних рішень щодо підвищення ефективності проектів на передінвестиційній стадії. *Економіка України*. 2021. № 10. С. 79-87.

30. Камінська І. М., Ковальчук Н.В., Демидович А. С., Горчинська І. П. Теоретико-методичні підходи до аналізу ефективності діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2021. № 2. С. 79-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2021_2_12 (дата звернення 21.10.2023р.)

31. Ключко В. М. Актуальні шляхи підвищення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва в Україні. *Агросвіт*. 2013. № 23. С.29-33

32. Ковальської Л.Л., Кривов'язюка І.В. Економіка підприємства: підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с. URL: <https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2021-03/%21%20підручник%20ЕП%20ПТБ.pdf> (дата звернення 01.10.2023р.)
33. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2018. 697 с.
34. Ковальський А. О., Кузіна Р. В. Трендовий аналіз діяльності підприємств комунальної інфраструктури як передумова ефективного інвестування. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 2. С. 210-213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2020_2_39 (дата звернення 01.10.2023р.)
35. Корнєєв М. В. Оптимізація динамічних фінансових потоків у контексті сучасного розвитку фінансового сектора. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Випуск 24. С. 220-223
36. Кришталеви́ч М., Петренко О. Фермерство в Україні під час воєнних дій: проблеми та рішення. *Збірник тез доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасної економік»* (м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р.), Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2023. С. 159-162
37. Крот Ю. Проблеми підвищення ефективності використання основних засобів підприємств. *Збірник тез доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасної економік»* (м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р.), Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2023. С.97-99
38. Кулішов В.В. Економіка підприємства. Теорія і практикум: навч. посібник. Львів. Видавництво: Магнолія. 2020. 208с.
39. Лисак О.І., Андреева Л.О., Болтянська Л.О.. Економіка підприємства: навчальний посібник. Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/14129/1/Навч%20посібник%20Економіка%20підприємства%202020.pdf> (дата звернення 01.10.2023р.)

40. Ліснічук О.А., Нестерчук Т.А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 18. С. 454-461

41. Маліношевська К. І. Розроблення стратегії розвитку підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Випуск 41. С.74-77

42. Марченко В. М., Місяйло О.В. Напрями підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 246-251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cxeebu_2020_2_38 (дата звернення 04.10.2023р.)

43. Матвійчук Ю. В., Величко Л. А. Резерви підвищення ефективності діяльності підприємства в конкурентному середовищі. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_matvijchyk.htm (дата звернення 04.10.2023р.)

44. Матейчук Ю. В. Шляхи підвищення економічної ефективності вирощування соняшнику. *Международный научный журнал*. 2015. № 9. С.133-136

45. Мельник Л.Г. Економіка підприємства: навч. посібник. Львів. Видавництво: Магнолія. 2020. 876с.

46. Мельник О. М., Виздрик В. С. Підвищення ефективності діяльності підприємств за рахунок удосконалення системи збуту продукції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 3. С. 74-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2022_3_12 (дата звернення 14.11.2023р.)

47. Мельникова К. В. Ефективність діяльності логістичних систем. *Бізнес Інформ*. 2021. № 12. С. 283-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_12_41 (дата звернення: 26.10.2023).

48. Онокало В. Г. Ефективна оцінка діяльності підприємств у сучасних умовах. *Економічний простір*. 2020. № 161. С. 73-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2020_161_15(дата звернення 17.11.2023р.)

49. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190-195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_6_26 (дата звернення: 21.11.2023).

50. Петренко О.П. Фінансово-економічний аналіз ринку зерна як передумова продовольчої безпеки України. *Modern Economics*. Миколаїв, 2019. №13. С.207-212 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/financial-and-economic-analysis-of/> (дата звернення 21.09.2023р.)

51. Петренко О.П. Інституціональне забезпечення розвитку агрострахового ринку. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 104-109. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/28-2021/petrenko.pdf> (дата звернення 09.10.2023р.)

52. Петренко О.П., Блашко М.В. Фінансове оздоровлення (санація) підприємства. *Збірник тез доповідей за матеріалами I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний науковий потенціал»* (м. Бердянськ, 25 червня 2020 р.), Бердянськ, 2020. С. 11-14

53. Петренко О.П., Кормільцева В. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності в аграрних підприємствах України Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference «Science, society, education: topical issues and development prospects» (Kharkiv, Ukraine 7-9 June 2020). Kharkiv, 2020. P.876-881 URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/SCIENCE-SOCIETY-EDUCATION_TOPICAL-ISSUES-AND-DEVELOPMENT-PROSPECTS_7-9.06.20.pdf (дата звернення 01.10.2023р.)

54. Петренко О.П., Шабатура Т.С. Експортний потенціал підприємств агропродовольчого сектору України. *Приазовський економічний вісник. Електронний науковий журнал*. 2019. 2(13). С.195-201. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/33.pdf (дата звернення 01.10.2023р.)

55. Петрушка Т. О., Ємельянов О. Ю., Курило О. Б. Підвищення ефективності господарської діяльності як чинник економічного розвитку підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_12_23 (дата звернення 21.10.2023р.)

56. Погорєлов С.М., Леденко О.В., Матяж О.А. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/Рaбочий%20стол/operaweb/vcpitp_2015_26_16.pdf (дата звернення 08.10.2023р.)
57. Польова Т. В., Кравцова Ю. В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПРАТ «БОНДАРІВСЬКЕ». *Ефективна економіка*. 2018. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/35.pdf (дата звернення 20.10.2023р.)
58. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством: монографія. Х.: Основа, 2019. 620 с.
59. Пономарьова І. В. Реалізація стратегії розвитку підприємства за допомогою збалансованої системи показників *Економічний простір: Збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2019. №27. С. 202-210
60. Савицька О. М., Салабай В. О. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. №6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/57.pdf (дата звернення 26.10.2023р.)
61. Свириденко Д., Пантелєєв В., Ковтун О., Єсаян Є., Петренко О., Кивлюк В. Глобальні тенденції трансформації економіки під впливом інформаційних технологій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 6(41) С.369-376 URL: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd/article/view/3617> (дата звернення 03.10.2023р.)
62. Сенченко І. Р., Петренко О.П. Стратегія розвитку фермерських господарств в Україні. *Збірник тез доповідей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти»* (м. Одеса, 9-10 листопада 2023 р.), ОДАУ. Одеса, 2023. С. 622-626 URL: https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/Zbirnuk_II_Mignarodnoi_nauk-prakt_konferencii_8-9.12.pdf
63. Філатов О. К. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємств. К.: КНЕУ, 2019. 30 с.

64. Цал-Цалко Ю. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посіб. / 2-ге вид., перероб. і доп. К.: ЦУЛ, 2002. 360 с.

65. Чіков , Радько В., Маршалок М., Теплюк М., Шарко І., Петренко О., Сітковська А. Економічний розвиток підприємств агропродовольчої сфери на інноваційній основі. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. №1 (42) С.98-106. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3672> (дата звернення 08.10.2023р.)

66. Шабатура Т.С., Шевченко А.А., Петренко О.П. Комплементарна стратегія реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств. Економіка і управління підприємствами: теорія, методика, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2020. С.26-34 URL: <http://www.economics.in.ua/2020/06/blog-post.html> (дата звернення 02.10.2023р.)

67. Шарко М.В., Мешкова-Кравченко Н.В., Радкевич О.М. Економіка підприємства: навч. посібник. Львів. Видавництво: Магнолія. 2018. 436с.

68. Шевченко А. А., Нікіфорчук М.Ю. Органічне виробництво с.-г. продукції: можливості для аграріїв в Україні. «Економічний вісник Причорномор'я». 2021. №2. с. 115 – 123 URL:<https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/28/25> (дата звернення 12.10.2023р.)

69. Шевченко А.А, Петренко О.П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні. *Modern Economics*. 2023. №38. С.186-193 URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-38-2023/> (дата звернення 04.10.2023р.)

70. Шевченко А.А., Петренко О.П. Сучасний стан розвитку мікро та малого агробізнесу в Україні. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. Vol. 6. No. 1. Pp. 146–160. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/289> (дата звернення 15.09.2023р.)

71. Шевченко А.А., Петренко О.П., Орлова В.О. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Scientific horizons*. 2020, Vol. 23, No. 9. Pp. 68-77 URL: <https://sciencehorizon.com.ua/ru/journals/tom-23-9-2020/doslidzhyennya-faktoriv->

[vplivu-na-yefyektivnist-diyalnosti-silskogospodarskikh-pidpriyemstv-v-ukrayini](#) (дата звернення 01.10.2023р.)

72. Шевченко Н., Леськів Г. Проблеми управління малими підприємствами в Україні в умовах війни. *Збірник тез доповідей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика сучасної економік»* (м. Черкаси, 20 жовтня 2023 р.), Черкаський державний технологічний університет. Черкаси, 2023. С. 207-209

73. Шацька З.Я., Горбач С.В. Шляхи підвищення прибутковості вітчизняних підприємств в умовах пандемії COVID-19. Формування ринкових відносин в Україні. 14 с. URL: <http://dndiime.org.ua/page/pdfjournal-1> (дата звернення 08.11.2023р.)

74. Шпикуляк О. Г., Беженар І. М., Рибачук В. П., Ксенофонтowa К. Ю. Концептуальні перспективи розвитку «зеленого» бізнесу фермерських господарств в Україні. *Modern Economics*. 2023. № 40(2023). С. 68-75. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/conceptual-perspectives-of-the-development/> (дата звернення 01.10.2023р.)

75. Шпильова В.О. Оптимізація фінансових ресурсів підприємства як елемент антикризового управління. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2017. Випуск 46. С. 21-26 URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/112128> (дата звернення 01.10.2023р.)

76. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20 (3). С. 174-177. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20\(3\)__38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_20(3)__38) (дата звернення: 16.11.2023).

ДОДАТКИ